

**Zborník abstraktov z medzinárodnej vedeckej konferencie/
Book of Abstract from International Scientific Conference**

***Spolu s Európskou úniou – deficit demokracie a
Európska únia/***

***Together with the European Union – the Deficit of
Democracy and the European Union***

Katedra filozofie a politológie,
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre/
Department of Philosophy and Political Science,
Faculty of Arts, Constantine the Philosopher University in Nitra

Nitra, 22. 4. 2026

**Zborník abstraktov z medzinárodnej vedeckej konferencie/
Book of Abstracts from International Scientific Conference**

**Spolu s Európskou úniou – deficit demokracie
a Európska únia/Together with the European Union –
the Deficit of Democracy and the European Union**

Zostavila
Radoslava Brhlíková

Nitra 2026

Publikácia vychádza v rámci riešenia projektu VEGA 2/0068/23 Podoby a mechanizmy diferenciácie a rekonfigurácie verejného a politického života. Kolektívne akcie a politické postoje.

Recenzenti: prof. Dr. Emel Coskun,
doc. Vierošlav Júda, PhD.

Katedra filozofie a politológie
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
© Radoslava Brhlíková, 2026
ISBN 978-80-558-2388-1 (print)
ISBN 978-80-558-2389-8 (online)

Zoznam autorov úvodných príspevkov:

Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD.

Prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

Zoznam autorov abstraktov:

doc. László Öllös, PhD.

Assoc. Prof. Łukasz Jureńczyk, Ph.D.

Marcin Wałdoch, Ph.D.

Dr. Agnieszka Pazderska

Cristina Mihaela Gheghes, PhD.

Dr. Márton Péti - Gábor Mozga, PhD.

Dr. Mehmet Mert Kaleci

Dr. Joanna Ziemkowska

prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc. - doc. PhDr. Jelena Petrucijová, CSc.

prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc.

doc. PhDr. Peter Rusnák, PhD.

doc. PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD.

Mgr. Viera Zozuľaková, PhD.

Mgr. Matej Beránek, PhD.

Mgr. Klára Kaničárová

doc. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD., MBA, MSc.

Mgr. Peter Dubóczy, PhD. - Mgr. Tomáš Dvorský, PhD.

Mgr. Jozef Huljak

PhDr. Mária Kočnerová, PhD.

doc. Mgr. Gabriel Eštok, PhD. - Mgr. Mária Denciová

doc. PhDr. Dana Petranová, PhD.

doc. Ing. Jana Kušnírová, PhD. - Ing. Petra Langová

Ing. Sára Chamillová

doc. PhDr. Zuzana Mészárosová-Lampl, PhD.

doc. Ondrej Štefaňák, PhD.

doc. Viera Jakubovská, PhD.

Mgr. Jakub Bodorík

Spolu s EÚ

Deficit demokracie a EÚ Medzinárodná vedecká konferencia

Katedra filozofie a politológie
Filozofická fakulta
Univerzita Konštantína Filozofa

22. apríla 2026

Partneri:

Ústav politických vied SAV v Bratislave
Katedra politológie a spoločenských vied Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra bezpečnostnej politiky Univerzity Kazimíra Velkého v Bydgoszczy
Inštitút sociálnych vied Pannónskej univerzity v Budapešti
Europe direct Nitra

Obsah

Partneri konferencie - Partners of the Conference	8
O konferencii	9
About the Conference	11
Vedecký výbor konferencie (členovia z krajín V4 – Slovensko, Poľsko, Maďarsko, Česká republika) Scientific Committee of the Conference (Members from V4 countries – Slovakia, Poland, Hungary, Czech Republic)	13
Úvodné príspevky	14
Opening speeches	14
Spolu s EÚ: Demokratický deficit a budúcnosť európskej legitimacy	15
Evropa jako problém	22
Abstrakty príspevkov	26
Abstracts of conference papers	26
Nation states and the European Union	27
Is the Restoration of Liberal Democracy in Poland proceeding properly?	28
Donald Tusk's fighting democracy: the image and characteristics of the new political regime	29
The Impact of Slacktivism on Contemporary Forms of Political Participation among Young People in the EU	31
Citizen Participation in the Legal Architecture of the European Union – An Expression of the Consolidation of the Individual's Status in Contemporary International Law	33
Native ethnic minority communities as factors and resources of the European development policy	34
Digital Regulation and Democratic Accountability in the European Union: Reflections from the Turkish Case	35
School Projects as a Form of Fostering Democracy	36
Hodnoty liberální demokracie jako politická fikce	37
Od Schumanovho sna k odchádzajúcemu vlaku: Potrebuje Európa nové osvietenstvo?	38
Únos Európy et cetera	39
Demokratický deficit Európskej únie z perspektívy politickej legitimacy a občianskej participácie v krajinách V4	40
Transformácia európskych hodnôt cez environmentálny prístup v praxi	41
Demokracia v ohrození – autoritárske hrozby v 21. storočí	42

Dynamika vzťahu medzi politickou reprezentáciou a občanmi ako determinant (ne)podpory autoritárskych tendencií v slovenskej spoločnosti.....	43
Globalizácia a globálna bezpečnosť.....	45
Od mäkkej k ostrej moci: Limity príťažlivosti EÚ v ére hybridných hrozieb	47
Koncept mäkkej moci v zahraničnej politike štátu	48
Národná identita malého štátu.....	49
Prístup slovenskej vlády k regulácii a rozvoju umelej inteligencie v podmienkach EÚ	50
Komunikácia ako nástroj legitimacy: Úloha plain language a UX writingu pri zmiernovaní demokratického deficitu vo verejnej politike	51
Transformácia neziskového sektora na Slovensku po vstupe do Európskej únie .	53
Diskurzívne stratégie politických aktérov na Slovensku a v Maďarsku	55
Vývoj postojov Maďarov na Slovensku k Európskej únii.....	56
Ludská dôstojnosť ako osobná a sociálna hodnota.....	57
Pamäť a zabudnutie: holokaust ako konštitutívny prvok stredoeurópskej identity	59
Mechanizmy medzigeneračného prenosu chudoby v marginalizovaných rómskych komunitách v kontexte EÚ	61
Momentky z konferencie	62

Partneri konferencie - Partners of the Conference

**ÚSTAV POLITICKÝCH VIED SAV, V.V.I., BRATISLAVA/
INSTITUTE OF POLITICAL SCIENCE, SLOVAK ACADEMY OF
SCIENCES, BRATISLAVA**

**KATEDRA POLITOLOGIE A SPOL. VĚD UNIVRZITY
PALACKÉHO V OLOMOUCI, ČESKÁ REPUBLIKA/
DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND SOCIAL
SCIENCES, PALACKÝ UNIVERSITY IN OLOMOUC,
CZECH REPUBLIC**

**KATEDRA BEZPEČNOSTNEJ POLITIKY, FAKULTA
POLITICKÝCH VIED A ADMINISTRATÍVY, UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIGO W BYDGOSZCZY, POLSKO
DEPARTMENT OF SECURITY POLICY, FACULTY OF
POLITICAL SCIENCE AND ADMINISTRATION, KAZIMIERZ
WIELKI UNIVERSITY IN BYDGOSZCZ, POLAND**

**INŠTITÚT SOCIÁLNYCH VIED, PANNON EGYETEM
(UNIVERSITY OF PANNONIA), MAĎARSKO/ INSTITUTE OF
SOCIAL SCIENCES, UNIVERSITY OF PANNONIA, HUNGARY**

**EUROPE DIRECT
Nitra**

EURODIRECT NITRA

Konferencia je súčasťou riešenia projektu VEGA 2/0068/23 Podoby a mechanizmy diferenciácie a rekonfigurácie verejného a politického života. Kolektívne akcie a politické postoje./The conference is part of VEGA project No. 2/0068/23. Forms and Mechanisms of Differentiation and Reconfiguration of Public and Political Life. Collective Actions and Political Attitudes.

O konferencií

Medzinárodná vedecká konferencia *Spolu s Európskou úniou – deficit demokracie a Európska únia* sa uskutočnila ako pokračovanie a druhý ročník podujatia, ktoré sa konalo pri príležitosti 20. výročia vstupu krajín strednej Európy, konkrétne štátov Vyšehradskej štvorky do Európskej únie, v dňoch 25. a 26. júna 2024 na pôde Filozofickej fakulty UKF v Nitre. Na tomto prvom úspešnom ročníku sa stretli pedagógovia, akademici, politológovia, študenti a doktorandi z krajín Vyšehradskej štvorky (V4), aby si vymenili skúsenosti a postrehy k tejto výnimočnej, historickej udalosti.

Zámerom tohtoročnej medzinárodnej konferencie, konanej dňa 22. 4. 2026, bolo otvoriť diskusiu o tom, čo toto členstvo prinieslo, a ako sa dnes prejavuje tzv. demokratický deficit – teda otázka, do akej miery sú rozhodnutia EÚ dostatočne pod demokratickou kontrolou - a jeho prejavy aj na úrovni členských štátov. Táto téma nie je nová, objavila sa už v 70. rokoch 20. storočia, keď britský akademik David Marquand prvýkrát opísal inštitucionálne slabiny Európskych spoločenstiev v oblasti demokratickej legitimacy. Tým rozprúdil diskusiu o tom, že tzv. Brusel vytvára pravidlá bez dostatočnej demokratickej kontroly, že občania nemajú priamy vplyv na zloženie Komisie, alebo, že systém je príliš technokratický a vzdialený občanom, že rozhodovanie v Bruseli nemusí byť vždy dostatočne prepojené s verejnou kontrolou. Dnes sa táto diskusia dotýka aj otázok, aká je miera vplyvu členských štátov na rozhodovanie, či budúcnosti práva veta ako jedného z ich kľúčových nástrojov vplyvu členských štátov na rozhodovanie.

Týmto a podobným otázkam sa konferencia venovala. Jej cieľom bolo poskytnúť vedcom, akademikom, odborníkom z praxe, doktorandom, študentom, ako aj verejnosti, priestor na odbornú diskusiu a výmenu skúseností, hodnotení, analýz a úvah o tom, ako štáty V4 využili alebo nevyužili príležitosť, ktorú im vstup do EÚ priniesol. Zároveň umožnila partnerom osobne sa stretnúť vytvoriť podmienky pre neformálne rozhovory a rokovania, ktoré posilňujú akademickú spoluprácu. Konferencia bola rozdelená do dvoch akademických sekcií – politologickej a filozofickej a tretej sekcie doktorandskej, čo účastníkom poskytlo priestor predstaviť a rozviesť svoje analýzy, pohľady a názory na problematiku.

Súčasťou konferencie bolo aj slávnostné otvorenie nového centra **Europe Direct** na Filozofickej fakulte UKF v Nitre, ktoré bude slúžiť ako informačný a komunikačný bod Európskej únie pre študentov, odbornú, aj širokú verejnosť. Elektronická verzia Zborníka abstraktov je zverejnená na stránke Katedry filozofie a politológie: <https://kfp.ff.ukf.sk/>.

Diskusné okruhy:

Demokratický deficit a inštitucionálna architektúra EÚ

- Demokratická legitimita európskych inštitúcií
- Postavenie Európskeho parlamentu a Komisie
- Technokratizácia rozhodovania
- Transparentnosť a zodpovednosť v EÚ
- Úloha Súdneho dvora EÚ
- Právny štát a mechanizmy jeho ochrany

20 rokov členstva V4 v EÚ – bilancia a perspektívy

- Politické a inštitucionálne dôsledky členstva
- Ekonomická a sociálna konvergencia
- Vnímanie EÚ občanmi V4
- Euroskepticizmus a populizmus
- Regionálna spolupráca v rámci V4
- Bezpečnostné výzvy a obranná politika

Participácia občanov a budúcnosť európskej demokracie

- Európske voľby a volebná účasť
- Európska občianska iniciatíva
- Úloha médií a verejnej sféry
- Digitálne platformy a politická komunikácia
- Demokratická reziliencia v EÚ

Hodnotové základy EÚ a ich súčasné výzvy

- Identita a solidarita v EÚ
- Antropologicko-etické výzvy európskych politík z perspektívy integrácie
- Európa, európanstvo a národné identity krajín V4
- Európska integrácia ako ideový a civilizačný projekt
- Identita, pamäť a stredná Európa (V4)
- Demokracia, moc a legitimita v EÚ
- Bezpečnosť, solidarita a zodpovednosť

Doktorandská sekcia

- Demokratická legitimita
- Európske verejné politiky
- Politická teória integrácie
- Voličské správanie v EÚ
- Zahraničná politika a diplomacia EÚ

About the Conference

The international scientific conference Together with the European Union – The Democratic Deficit and the European Union took place as the second annual event, following the successful first conference held on 25–26 June 2024 on the occasion of the 20th anniversary of the accession of Central European countries, specifically the Visegrad Group (V4), to the European Union.

The aim of this year’s conference, held on April 22, 2026, was to open discussion on what EU membership has brought and how the so-called democratic deficit manifests itself today — that is, the extent to which EU decisions are subject to democratic control — including its manifestations at the level of member states.

The concept of the democratic deficit dates back to the 1970s, when British academic David Marquand first described institutional weaknesses of the European Communities in terms of democratic legitimacy. The debate includes questions such as:

- whether “Brussels” creates rules without sufficient democratic control,
- whether citizens have a direct influence on the composition of the Commission,
- whether the system is overly technocratic and distant from citizens,
- whether EU decision-making is sufficiently connected to public oversight,
- the influence of member states,
- and the future of the veto right as a key instrument of member-state influence.

The conference sought to provide scholars, academics, practitioners, doctoral candidates, students, and the wider public with space for professional discussion, evaluation, analysis, and reflection. The conference was divided into Political Science Section, Philosophy Section and Doctoral Section.

The event also included the ceremonial opening of the new Europe Direct Centre at the Faculty of Arts, CPU Nitra. The electronic version of the Book of Abstracts is published on the website of the Department of Philosophy and Political Science: <https://kfp.ff.ukf.sk/>

Thematic Areas

Democratic Deficit and Institutional Architecture of the EU

- Democratic legitimacy of European institutions
- Position of the European Parliament and Commission
- Technocratization of decision-making
- Transparency and accountability in the EU
- Role of the Court of Justice of the EU
- Rule of law and protection mechanisms

20 Years of V4 Membership in the EU – Balance and Perspectives

- Political and institutional consequences
- Economic and social convergence
- Public perception of the EU in V4
- Euroscepticism and populism
- Regional cooperation within V4
- Security challenges and defence policy

Citizen Participation and the Future of European Democracy

- European elections and voter turnout
- European Citizens' Initiative
- Role of media and public sphere
- Digital platforms and political communication
- Democratic resilience in the EU

Value Foundations of the EU and Contemporary Challenges

- Identity and solidarity in the EU
- Anthropological and ethical challenges of European policies
- Europeanness and national identities of V4 countries
- European integration as an ideological and civilizational project
- Democracy, power and legitimacy in the EU
- Security, solidarity and responsibility

Doctoral Section

- Democratic legitimacy
- European public policies
- Political theory of integration
- Electoral behaviour in the EU
- EU foreign policy and diplomacy

**Vedecký výbor konferencie (členovia z krajín V4 – Slovensko, Poľsko, Maďarsko, Česká republika)
Scientific Committee of the Conference (Members from V4 countries – Slovakia, Poland, Hungary, Czech Republic)**

prof. Svetozár Krno, CSc., KFP UKF Nitra, Slovakia
prof. Ing. Ľuboš Rojka, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD., univer. doc., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. László Öllös, PhD., Fórum Inštitút pre výskum menšín, Šamorín, Slovakia
doc. PhDr. Zuzana Mészárosová-Lampl, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc., Ing. Radoslav Ivančík, PhD. et PhD., MBA, MSc., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
PhDr. Mária Kočnerová, PhD., univer. doc., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. Viera Jakubovská, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. PhDr. ThDr. Tomáš Pružinec, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. PhDr. Peter Rusnák, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
doc. Ondrej Štefaňák, PhD., KFP UKF Nitra, Slovakia
Mgr. Norbert Kmeť, PhD., Ústav politických vied SAV, Bratislava, Slovakia
prof. Ing. Ľudmila Lipková, CSc., Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín, Slovakia
Doc. PhDr. Dana Petranová, PhD., Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka, Trenčín, Slovakia
PhDr. Pavol Krištof, PhD., univer. doc., Trnavská univerzita, Trnava, Slovakia
dr. hab. Lukasz Jurenczyk, Univerzita Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, Poland
Assoc. Prof. Paweł Malendowicz, PhD., DSc., Univerzita Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz, Poland
prof. Andrzej Kobylinski, Wyszyński, University, Warsaw, Poland
doc. PhDr. Hrubec Marek, PhD., Filosofický ústav ČAV, Praha, Czech republic
prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc., Technická univerzita Ostrava, Czech republic
prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc., Karlova univerzita Praha, Czech republic
Mgr. et Mgr. Ondřej Filipec, PhD., Univerzita Palackého v Olomouci, Czech republic
Assoc. Prof. Dr. Márton Péti, University of Pannonia, Hungary

Úvodné príspevky

Opening speeches

Spolu s EÚ: Demokratický deficit a budúcnosť európskej legitimacy

Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD.

ORCID ID 0000-0001-5891-4129

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Abstract: This essay examines the concept of the democratic deficit in the European Union within the context of its institutional structure, political practice, and the regional specificities of Central Europe. The essay argues that the democratic deficit is not only an institutional issue but also a matter of legitimacy, political identity, and public perception. The analysis combines theoretical approaches with empirical examples to highlight the complexity of democratic governance in a multi-level political system. This article employs a qualitative analytical approach based on a combination of theoretical analysis and comparative case studies. The theoretical section draws on key literature in European studies and political theory, particularly works by Weiler, Moravcsik, Habermas, Follesdal, and Hix. The empirical part is based on the analysis of three key cases: Brexit, the Eurozone debt crisis, and the migration crisis. These cases were selected due to their significance for the functioning of the European Union and their ability to illustrate different dimensions of the democratic deficit. Methodologically, the article adopts an interpretative approach focused on identifying patterns, arguments, and political consequences, while also taking into account the regional context of Slovakia and the V4 countries. The aim is not to quantitatively measure the deficit, but to conceptually and analytically capture it.

Keywords: European Union, democratic deficit, legitimacy, European integration, Slovakia, V4.

Abstrakt: Esej skúma koncept demokratického deficitu Európskej únie v kontexte jej inštitucionálnej štruktúry, politickej praxe a regionálnych špecifik strednej Európy. Esej argumentuje, že demokratický deficit nie je len inštitucionálnym problémom, ale aj otázkou legitimacy, politickej identity a verejnej percepcie. Analýza kombinuje teoretické prístupy s empirickými príkladmi s cieľom poukázať na komplexnosť demokratického vládnutia v rámci viacúrovňového politického systému. Využitý je kvalitatívny analytický prístup, založený na kombinácii teoretickej analýzy a porovnávacích prípadových štúdií. Teoretická časť čerpá z kľúčovej literatúry v oblasti európskych štúdií a politickej teórie, najmä z prác Weilera, Moravcsika, Habermasa, Follesdala a Hixa. Empirická časť je založená na analýze troch kľúčových prípadov: Brexit, dlhová kríza eurozóny a migračná kríza. Tieto prípady boli vybrané kvôli ich významu pre fungovanie Európskej únie a ich

schopnosti ilustrovať rôzne dimenzie demokratického deficitu. Metodologicky článok využíva interpretačný prístup zameraný na identifikáciu vzorcov, argumentov a politických dôsledkov, pričom zohľadňuje aj regionálny kontext Slovenska a krajín V4. Cieľom nie je kvantitatívne merať deficit, ale koncepčne a analyticky ho zachytiť.

Kľúčové slová: Európska únia, demokratický deficit, legitimita, európska integrácia, Slovensko, V4.

Európska únia predstavuje jeden z najambicióznejších politických projektov moderných dejín. Vznikla ako reakcia na devastujúce konflikty 20. storočia a jej základným cieľom bolo zabezpečiť mier, stabilitu a ekonomickú spoluprácu medzi európskymi štátmi. Postupne sa však transformovala z ekonomického spoločenstva na komplexnú politickú štruktúru, ktorá dnes výrazne ovplyvňuje legislatívu, hospodársku politiku aj každodenný život občanov. Každé druhé rozhodnutie, ktoré ovplyvňuje náš každodenný život – od cien energií, cez kvalitu potravín až po pracovné podmienky – je prijímané niekde, kam nevidíme, kam nemáme priamy prístup. Teda tieto rozhodnutia vznikajú mimo priameho dohľadu občanov. Otázka teda nezní, či Európska únia ovplyvňuje naše životy. To je nepochybné. Otázka zní: kto kontroluje rozhodnutia Európskej únie – a ako veľmi ich kontrolujeme my ako občania? Do akej miery máme ako občania máme možnosť tieto rozhodnutia ovplyvňovať?

Práve v tomto napätí sa rodí diskusia o tzv. demokratickom deficite Európskej únie. S rastúcim rozsahom jej právomocí sa čoraz intenzívnejšie otvára otázka jej demokratickej legitimacy. Diskusia o tzv. demokratickom deficite Európskej únie sa stala jednou z kľúčových tém politickej teórie, aj politickej praxe. Nejde pritom len o akademickú debatu, ale o problém, ktorý má reálne dôsledky pre stabilitu a budúcnosť európskeho projektu.

Cieľom tohto príspevku je analyzovať, čo sa myslí pod pojmom demokratický deficit v kontexte Európskej únie, aké sú jeho príčiny, ako sa prejavuje a aké existujú možnosti jeho zmiernenia. Vychádza z predpokladu, že demokratický deficit nie je len otázkou inštitucionálneho dizajnu, ale aj otázkou legitimacy, identity a politickej percepcie.

Príspevok využíva kvalitatívny analytický prístup založený na kombinácii teoretickej analýzy a komparatívnych prípadových štúdií. Teoretická časť vychádza z kľúčovej literatúry v oblasti európskych štúdií a politickej teórie, najmä z prác autorov ako Weiler, Moravcsik, Habermas, Follesdal a Hix. Empirická časť je založená na analýze troch kľúčových prípadov: Brexitu, dlhovej krízy eurozóny a migračnej krízy. Tieto prípady boli zvolené vzhľadom na ich význam pre fungovanie Európskej únie a ich schopnosť ilustrovať rôzne dimenzie demokratického deficitu. Metodologicky

ide o interpretatívny prístup zameraný na identifikáciu vzorcov, argumentov a politických dôsledkov, pričom sa zohľadňuje aj regionálny kontext Slovenska a krajín V4. Cieľom nie je kvantitatívne meranie deficitu, ale jeho konceptuálne a analytické uchopenie.

Pojem „demokratický deficit“ označuje stav, v ktorom rozhodovacie procesy nie sú dostatočne kontrolované občanmi, nie sú dostatočne prepojené s vôľou občanov alebo im chýba priama legitimita. V prípade Európskej únie ide o kritiku, že jej inštitúcie sú vzdialené občanom, komplexné a často nedostatočne transparentné. Ide o viacúrovňový problém zahŕňajúci inštitucionálne, politické aj sociálne dimenzie. Ako upozorňuje Joseph Weiler, problém EÚ nespočíva len v nedostatku demokracie ako takej, ale v napätí medzi efektívnym riadením a demokratickou kontrolou v rámci viacúrovňového systému vládnutia¹.

Debata o demokratickom deficite nie je nová. Predchádza Maastrichtskej zmluve a siaha do skorších kritik európskej integrácie. Jedným z prvých autorov, ktorí systematicky poukázali na tento problém, bol David Marquand, ktorý už koncom 70. rokov identifikoval inštitucionálne slabiny Európskych spoločenstiev z hľadiska demokratickej legitimacy. Marquand argumentoval, že vznikajúcemu systému európskeho vládnutia chýba jasné prepojenie medzi rozhodovacími aktérmi a občanmi, čím vzniká štrukturálna medzera medzi autoritou a zodpovednosťou².

Odvtedy sa diskusia rozvinula do dvoch hlavných smerov. Na jednej strane stoja autori ako Andreas Follesdal a Simon Hix, ktorí tvrdia, že demokratický deficit EÚ je reálny, pretože chýba dostatočná politická súťaž a verejná diskusia na európskej úrovni³. Na druhej strane Andrew Moravcsik tvrdí, že Európska únia disponuje dostatočnou legitimitou prostredníctvom členských štátov a ich demokraticky zvolených vlád a že deficit je nadhodnotený⁴.

Realita Európskej únie však ukazuje, že tento problém nemožno redukovať len na teoretickú polemiku. Inštitucionálne nastavenie Únie totiž prirodzene vytvára odstup medzi rozhodovaním a občanmi. Európska komisia, ktorá disponuje monopolom na legislatívnu iniciatívu, nie je priamo volená občanmi, čo posilňuje jej technokratický charakter. Rada Európskej únie síce reprezentuje členské štáty, no jej rozhodovacie procesy sú pre verejnosť často nepriehľadné. Európsky parlament ako jediná priamo volená inštitúcia síce postupne získal významné právomoci, no čelí nízkej volebnej účasti, čo oslabuje jeho legitimitu. Výsledkom je komplexný systém, v ktorom je demokratická kontrola do veľkej miery sprostredkovaná nepriamo a často pôsobí vzdialene.

¹ WEILER, J. H. H. (1995). *The State "über alles"*.

² MARQUAND, D. (1979). *Parliament for Europe*.

³ FOLLESDAL, A.; HIX, S. (2006). *Why There is a Democratic Deficit in the EU*.

⁴ MORAVCSIK, A. (2002). *In Defence of the Democratic Deficit*.

Tento deficit sa neprejavuje len na úrovni inštitucionálneho dizajnu, ale aj v konkrétnych politických udalostiach a krízach. Brexit ukázal, ako silným mobilizačným faktorom môže byť pocit straty kontroly nad rozhodovaním. Tu sa vlastne vnímanie demokratického deficitu stalo mobilizačným nástrojom politickej kampane. Táto kampaň zdôrazňovala potrebu obnovy suverenity a kontroly nad rozhodovaním. Heslo „*Take back control*“ reflektovalo pocit, že rozhodovanie sa presunulo mimo dosahu občanov. Ako uvádza Sara Hobolt, Brexit bol do značnej miery výsledkom percepcie straty demokratickej kontroly, nie len reakciou na konkrétne politiky⁵.

Podobné napätie medzi ekonomickou efektívnosťou a racionalitou na jednej strane a demokratickou legitimitou na strane druhej sa objavilo aj počas dlhovej krízy eurozóny po roku 2008. V krajinách ako Grécko boli zásadné ekonomické rozhodnutia prijímané pod tlakom nadnárodných inštitúcií, čo vyvolalo pocit, že demokratická vôľa občanov ustupuje a podriaďuje sa ekonomickým imperatívom. Wolfgang Streeck v tejto súvislosti poukazuje na konflikt medzi kapitalizmom a demokraciou, ktorý sa v prostredí EÚ ešte zvyrazňuje. Ukazuje sa, že v prostrední EÚ majú trhové mechanizmy tendenciu dominovať nad politickou vôľou občanov⁶

Migračná kríza v roku 2015 zasa ukázala limity konsenzu a solidarity medzi členskými štátmi. Zavedenie kvót na prerozdeľovanie migrantov bolo v niektorých krajinách, najmä v regióne V4, vnímané ako rozhodnutie prijaté bez dostatočného rešpektu k národným preferenciám. V krajinách V4 boli kvóty na prerozdeľovanie migrantov vnímané ako zásah do národnej suverenity. Tento konflikt prehĺbil nedôveru voči európskym inštitúciám a posilnil euroskeptické nálady.

Regionálny kontext strednej Európy je v tomto smere obzvlášť zaujímavý, keďže poukazuje na zdanlivý paradox medzi materiálnymi prínosmi európskej integrácie a postojmi obyvateľstva k EÚ. Štáty Vyšehradskej štvorky – Slovensko, Česká republika, Poľsko a Maďarsko – síce na jednej strane výrazne profitujú z členstva v Európskej únii, na druhej strane však v rôznej miere vykazujú prvky euroskepticizmu. Na Slovensku sa tento rozpor prejavuje kombináciou relatívne vysokej podpory členstva (53 % oproti 40 % v roku 2025) a zároveň najnižšej účasti na voľbách do Európskeho parlamentu v rámci celej EÚ (Tab. 1).

Tabuľka č. 1: Účast' voličov SR na voľbách do EP

Rok	2004	2009	2014	2019	2024
Účast'	16,96	19,64	13,05	22,74	34,38

Zdroj: / <https://results.elections.europa.eu/sk/volebna-ucast/>

⁵ HOBOLT, S. (2016). *The Brexit Vote*.

⁶ STREECK, W. (2014). *Buying Time*.

Tabuľka č. 1 ilustruje dlhodobu nízku volebnú účasť na Slovensku, hoci v roku 2024 došlo k jej miernemu nárastu. Tento vývoj naznačuje, že aj napriek deklarovanej podpore členstva zostáva angažovanosť občanov v európskych politických procesoch obmedzená.

V širšom regionálnom pohľade však V4 nemožno chápať ako homogénny euroskeptický blok. Údaje z Eurobarometra od vstupu týchto štátov do EÚ v roku 2004 neindikujú systematicky nižšiu mieru dôvery v EÚ a jej inštitúcie v porovnaní s celoeurópskym priemerom. Naopak, v prvých rokoch po vstupe sa všetky štyri krajiny vyznačovali nadpriemernou dôverou, čo možno interpretovať ako „*povstupový efekt medových týždňov*“⁷. V nasledujúcich krízových obdobiach, najmä po roku 2009, sa síce dôvera medzi jednotlivými štátmi diferencovala, no nedošlo k jednotnému poklesu v celom regióne. Poľsko si dlhodobo udržiava nadpriemernú dôveru, Maďarsko sa pohybuje okolo alebo nad priemerom EÚ, Slovensko osciluje približne na úrovni priemeru a Česká republika predstavuje výnimku so stabilne nižšou mierou dôvery⁸. V4 preto nemožno chápať ako homogénny euroskeptický blok, ale skôr ako vnútorné diferencovaný región, v ktorom agregovaná úroveň dôvery neklesá pod priemer EÚ. Túto diferenciáciu možno pozorovať aj vo vzťahu medzi dôverou a volebnou účasťou. Kým Poľsko a Maďarsko kombinujú vyššiu účasť s relatívne vyššou dôverou, Slovensko a Česká republika sa vyznačujú nižšou participáciou.

Práve tento nesúlad medzi deklarovanou podporou a reálnou participáciou možno interpretovať ako formu „pasívnej podpory“, keď občania akceptujú EÚ ako politický a ekonomický rámec, no necítia sa byť aktívnymi účastníkmi jej rozhodovacích procesov. Petr Kopecký a Cas Mudde v tejto súvislosti upozorňujú, že euroskepticizmus v strednej Európe neznamená nevyhnutne odmietanie integrácie ako takej, ale skôr kritiku jej konkrétnej podoby⁹. Podobne Hermann Schmitt vysvetľuje nízku účasť v eurovoľbách nie ako prejav odcudzenia od politického systému EÚ či nepriateľstva voči európskej integrácii a EÚ vo všeobecnosti, ale skôr ako dôsledok nedostatku motivácie a nadšenia z týchto volieb, keďže voliči

⁷ „Post-accession honeymoon effect“ nemá jedného striktno definovaného autora v zmysle originálneho konceptu s jasnou citáciou. Ide skôr o analytický/deskriptívny termín, ktorý sa používa v literatúre o európskej integrácii na označenie obdobia krátkodobo zvýšenej podpory EÚ po vstupe krajiny do Únie. V literatúre o verejnej mienke po rozšírení sa uvádza, že po vstupe nových štátov boli postoje charakterizované skôr pozitívnou náladou a slabou politizáciou: „*public attitudes seemed to have still been characterised by the so-called ‘permissive consensus’*“. Tento „permissive consensus“ je v odbornej literatúre často interpretovaný práve ako obdobie krátkodobo zvýšenej podpory.

⁸ European Commission, 2004–2025

⁹ KOPECKÝ, P.; MUDDE, C. (2002). *The Two Sides of Euroscepticism*.

vnímajú výsledok týchto volieb ako málo významný pre reálne politické zmeny, ktorý vlastne nič nezmení¹⁰.

Dôležitú úlohu zohrávajú aj širšie sociálne a politické faktory. Európska únia je často vnímaná ako technokratická a jazyk jej politiky je pre bežného občana ťažko zrozumiteľný. Zároveň chýba silná európska verejná sféra, ktorá by umožňovala vznik skutočne nadnárodnej politickej diskusie. Jürgen Habermas zdôrazňuje, že bez takejto sféry nie je možné budovať plnohodnotnú demokratickú legitimitu¹¹. Bez nej je ťažké budovať spoločnú politickú identitu. Zároveň je potrebné reflektovať argumenty obhajujúce legitimitu EÚ. Diskusia o demokratickom deficite tak nie je len normatívna, ale aj empirická a percepčná.

Nie všetci autori však súhlasia s tézou o demokratickom deficite. Andrew Moravcsik argumentuje, že EÚ je dostatočne legitímna, keďže jej rozhodovanie je sprostredkované demokraticky zvolenými vládami členských štátov a Európsky parlament disponuje významnými právomocami¹². Z tohto pohľadu je EÚ skôr príkladom komplexného systému zdieľanej suverenity než nedemokratického usporiadania.

Bez ohľadu na túto debatu zostáva zrejmé, že vnímanie demokratického deficitu má konkrétne politické dôsledky. Nejde pritom len o otázku inštitucionálneho dizajnu Európskej únie, ale o širší problém legitimacy európskeho rozhodovania. Z tohto dôvodu je nevyhnutné hľadať spôsoby jej posilnenia, či už prostredníctvom zvýšenia transparentnosti, posilnenia úlohy Európskeho parlamentu, podpory európskych politických strán alebo rozvoja mechanizmov participácie občanov.

Budúci vývoj Európskej únie bude závisieť nielen od jej schopnosti efektívne reagovať na ekonomické a bezpečnostné výzvy, ale aj od miery dôvery, ktorú dokáže vzbudiť medzi svojimi občanmi. Kľúčovým problémom pritom zostáva premena Únie z prevažne technokratického projektu na plnohodnotné politické spoločenstvo. Skúsenosti posledných rokov naznačujú, že bez dostatočnej dôvery môže aj inštitucionálne vyspelý projekt čeliť krízam legitimacy.

Otázka preto neznie tak, či Európska únia potrebuje reformu. Podstatnejšie je, či dokáže premeniť svoju moc na legitimitu a tú následne na dôveru občanov. Práve od tejto schopnosti bude závisieť jej ďalší vývoj.

Literatúra

FOLLESDAL, A.; HIX, S.. (2006). *Why there is a democratic deficit in the EU*. Journal of Common Market Studies.

¹⁰ SCHMITT, H. (2005). *The European Parliament elections of June 2004: Still second-order?*

¹¹ HABERMAS, J. (2012). *The Crisis of the European Union*.

¹² MORAVCSIK, A., (2002). *In defence of the democratic deficit*.

- HABERMAS, J., (2012). *The crisis of the European Union*. Polity Press.
- HOBOLT, S., (2016). *The Brexit vote: A divided nation*. Journal of European Public Policy.
- KOPECKÝ, P.; MUDDE, C., (2002). *The two sides of Euroscepticism*. European Union Politics.
- MARQUAND, D., (1979). *Parliament for Europe*. Jonathan Cape.
- MORAVCSIK, A., (2002). *In defence of the democratic deficit*. Journal of Common Market Studies.
- SCHMITT, H.: *The European Parliament elections of June 2004: Still second-order?* In: West European Politics, 2005, 28(3), pp. 650–679.
- STREECK, W., (2014). *Buying time: The delayed crisis of democratic capitalism*. Verso.
- WEILER, J. H. H., (1995). *The state „über alles“*. Jean Monnet Working Paper.

Evropa jako problém

Prof. PhDr. Anna Hogenová, CSc.

ORCID ID 0000-0002-6317-5292

Katedra filosofie na HTF UK Praha, ČESKÁ REPUBLIKA

Abstract: Europe's position in the global context, its tasks, responsibility, and the idea of humanity. Charter 77 as a foundation for the events of 1989. The citizen as an individual who must not resign from the duty to stand up for themselves, which is also a duty toward society of which they are a member – the basis of civil society not only in our country but throughout Europe. The highest purpose of civil society: "The duty to defend oneself against injustice includes informing anyone about the wrong being done to an individual." – excerpt from Charter 77. Three motives as the foundation of spiritual Europe: antiquity, Christianity, and the Enlightenment. Comparison with today.

Keywords: Europe, citizen, civil society, Charter 77, Patočka, responsibility, human rights.

Abstrakt: Postavení Evropy v kontextu světa, její úkoly, zodpovědnost a ideje lidství. Charta 1977 jako základ událostí v roce 1989. Občan jako jedinec, který nesmí rezignovat na povinnost zastávat sama sebe, která je též povinností k společnosti, již je fakticky občanem – základ občanské společnosti nejen u nás doma i v celé Evropě. Nejvyšší smysl občanské společnosti: „K povinnosti bránit se proti bezpráví náleží informovat kohokoli o křivdě, která se jednotlivci děje.“ – výňatek z Charty 1977. Tři motivy jako základ duchovní Evropy: antika, křesťanství a osvícenství. Srovnání s dneškem.

Klíčová slova: Evropa, občan, občanská společnost, Charta 77, Patočka, zodpovědnost, lidské práva.

Akkadské slovo „erribu“ znamená „zapadat, asia, znamená „vycházet“, z toho odvozujeme „Západ“ a „Východ“, i když existují i jiné výklady. Pravdou je, že Slunce zapadá do Atlantského a vychází z Tichého oceánu. Proto zde máme Evropu a Asii. Tehdejší lidé věřili, že Slunce se každý den znovu poprvé a naposled rodí a večer znovu poprvé a naposled, umírá. Životodárné světlo a teplo na celé planetě hrálo, hraje a bude ještě nějakou dobu podstatou života na planetě Zemi. Akkadské slovo „zapadat“ se blíží k slovu „Evropa“.

„Stařena“ Evropa je opravdu smutná a opuštěná mnohými. Něco ztratila, co cestou své dějinnosti dostala darem.

Patočka mluví o třech pramenech Evropy, je to řecká spekulace, křesťanská láska a osvícenství. Pomalu se vytrácejí ty první dva prameny a zůstává zde „dítě“ osvícenské apoteózy rozumu, tj digitalita. Myšlení o Evropě se koncentruje do politiky, ekonomie a práva. Chybí nám zrcadlo (speculum), v němž zahlédneme samy sebe bez příkras. Jsme velmi pyšní Evropané, výsledkem je evropocentrismus, jenž se přelil do Spojených států amerických a zde se rozbujel přímo apokalypticky. Křečovitě se snažíme udržet si svou převahu, až jsme směšní. Asijské národy a uskupení se vyvíjejí mnohem rychleji ve směru technické dokonalosti a nás nechávají dělat to, co děláme; nezajímáme je. Míjejí nás, aniž by nám zamávaly. A my děláme, jako by to nebyla pravda a kojíme se naději, že to těm ostatním podsuneme jako světový názor, jenž má nárok na uznání druhými. Opustili jsme filosofii a nahradili jsme jí politologií a antropologií. Děláme chyby, které se opakovaly již ve starověku, my je novým způsobem objevujeme a jsme přesvědčeni o své světodějně nadřazenosti nad ostatními. Chybí nám řecká spekulace, chybí nám opravdová křesťanská láska, jinak bychom nemohli být tak laxní a neteční k utrpení ostatních. Zůstalo nám jen osvícenství, adorace rozumu, jenž se stal technologickým měřítkem pro vše. Staly se z nás biologické myšiny, jak si to myslí spousta vysoko postavených biologů a lékařů. Jak daleko jsme od Mengelého a Eichmanna? Jen krůček! Banalizace zla, resentment neschopných ničí ty schopné, aniž by se někdo nad tím pozastavil. Spravedlnost je hloupé slovo atd.

Dva dary dostali staří Řekové od olympských bohů: aidos a díké. To první je stud, posvátná bázeň. Je žnutím na kultivující vznešené cestě k dotyku s nevýslovným, jehož tajemství je neproniknutelné a nám nezbyvá, než stát v údivu, v distanci; smíření s tím, že tam náš logický rozum prostě selhává. Ne nadarmo toto nevýslovné posvátno dostalo jméno Thea, od čeho pak je odvozena neskrytá pravda Aletheia a samozřejmě i „theater“. Divadlo je totiž ono místo, kde antická tragédie otrásla rozhodným způsobem pyšným titánem s jeho nahromaděnou mocí, slávou a peněz a zrodila v jeho duši, aspoň na chvíli „Galéné téš psychés“ - tišinu duše nahlédnutou z prožité katarze. Kam se poděla láska, kterou zrodilo křesťanství, kde milujeme-li druhého víc než samy sebe, stane se zázrak, totiž v tom druhém zahlédneme samy sebe a najednou jsme dvakrát a máme v sobě tolik bytí, že prožíváme štěstí, jež není ničím jiným než intenzitou bytí, kterou je v podstatě jen láska na tomto kulatém světě.

Augustinovská láska je zázrakem, je nejkrásnějším zázrakem ze všeho. Vždyť Bůh je láska a zavaluje nás oceánem přijetí, a my víme, že si to nezasluhujeme. Co nám zbylo? Imperiální fallere v politice, světový řád bez pravidel, lidská lhostejnost, machthábrí s jejich miliardami, které stejně nikdy neužijí tak, aby pocítili, že „Denken jest Danken“! A nic víc! Znají slast, ale tišinu duše nepotkají, ani za své miliardy.

Patočkova a Paloušova občanská společnost byla sestavena z občanů, kteří se prali především za cizího, pokud se mu činilo příkoří, protože občan musí chránit občana v sobě jedině tím, že chrání občana kolem sebe; spolky a neziskovky jsou jen mlžným oparem na občanskou společnost; ta se nedá organizovat a vyrábět, ta se pouze rodí z bolesti a někdy i se zoufalstvím, pak teprve dostává sílu, kterou téměř nic nepřemůže. Proto péče o duši je základem výchovy člověka, polis i vesmíru s bytím v pozadí. Péče o vlastní duši, o polis a o bytí samé je úkolem člověka, dělá se to rozhovorem, se sebou samým, s polis, s bytím, s Bohem! Dostali jsem darem aidos a díké, stud a řád a k tomu, abychom o to věděli nepochybně, jsme dostali ještě možnost řeči. Proto je člověk „dzoón lógon echón“, není jen Animal rationale. Slova nejsou značky, proměnitelné na nuly a jedničky, jsou to nekonečně hluboké studny, nesoucí stopy dění bytí, tj. ty nejstarší dějiny vůbec. Péče o duši jednotlivce je rozhovorem se sebou samým beze slov i se slovy, rozhovor s polis je založen na nutnosti spravedlnosti díkaiosýné, moudrosti (sofiá), odvaze (andreiá), a uměřenosti (sófrosýné). Péče o bytí je umožněna setkáním s nevýslovným, s posvátností, jež byla v člověku zrozena vzděláním a kultivací lidmi. Křesťanská láska dala naději a víru, kromě sebe samé. Toto je přesně to, co dnešnímu člověku chybí nejvíce, touží po přijetí naprostém a absolutním, potřebuje vroucnost a žhnutí, bez čehož se nedá žít. Místo toho dostává fungování fenoménu das Ge-stell a die Machenschaft. Gestell je všeobecnou objednávkou, která každého z nás řídí každou minutu, po celý život, takže člověk přestává tak trochu o sobě vědět, je totiž zaneprázdněn plněním rozkazů z těchto dvou neviditelných fenoménů, vznikajících z osvětleného rozumu, to je dnes ona ekonomie, právo a politika. Zde je základ pro platnost imperiálního fallere, jež dostalo podobu planetární, globální. Pak se stáváme otroky, aniž bychom to zpozorovali, našimi okovy jsou očima nezahlédnutelné okovy rozkazů, prolnutých lstivostí a vše zakládá jen chamtivost peněz, nikoli dobro pro útrpný lid.

Pravda se nevyrábí, rodí se v nás díky rozhovorům se sebou, s polis, bytím a Bohem. Pravdu zahledáme v její neskrytosti, kdy se rodí z věci samé s nevyhnutelností, jež se nedá sofisticky a násilnický zničit. V tom je naše naděje i víra.

A teď pár úryvků z Patočkovy „Charty 1977“, které dnes téměř nikdo nezná, i když byly nadějí pro oba naše národy v jednotném Československu, takový je náš dnešek: „Bez mravního základu, bez přesvědčení, které není věcí opportunity, okolností a očekávaných výhod, žádná sebelépe technicky vybavená společnost nemůže fungovat. Morálka však zde není k tomu, aby společnost fungovala, nýbrž prostě k tomu, aby člověk byl člověkem. Člověk ji nedefinuje podle své libovůle a přání, nýbrž ona je to, co vymezuje člověka. Pojem lidských práv není nic jiného než přesvědčení, že i státy a celá společnost se staví pod svrchovanost mravního citění, že uznávají něco

nepodmíněného nad sebou, co i pro ně je závazné posvátné (nedotknutelné), a že svými silami, jimiž tvoří a zajišťují právní normy, miní přispět k cíli.

Totéž přesvědčení žije i v jednotlivcích a je základem pro plnění jejich povinností v životě soukromém, pracovním i veřejném. Jedině v souladu s ním existuje skutečná záruka toho, že lidé nejednají jen pro výhody, nebo ze strachu, nýbrž svobodně, ochotně a zodpovědně.

Již před sto osmdesáti léty bylo přesným pojmovým rozbořem zdůrazněno, že všechny mravní povinnosti spočívají na tom, co lze nazvat povinností člověka k sobě, která zahrnuje mimo jiné povinnost, bránit se proti jakémukoli na sobě páchaném bezpráví. Tito lidé nechtějí být žádnou mravní autoritou nebo „svědomím společnosti“, nad nikoho se nepovyšují a nikoho nesoudí; jejich úsilím je jedině očistit a posílit vědomí, že existuje vyšší autorita, které jsou zavázáni jednotlivě ve svém svědomí, a státy svým podpisem na důležitých mezinárodních dohodách, že jsou vázáni nejen oportunně podle pravidel politické vhodnosti a nevhodnosti, nýbrž že jejich podpis znamená závazek, že politika podléhá právu a nikoli právo politice. Že k povinnosti bránit se proti bezpráví náleží možnost informovat kohokoli o křivdě, která se jednotlivci děje. Proto žádný jednatel, který je skutečně utlačen, právem se nemá cítit izolován a vydán přemoci okolností na milost a nemilost, je-li sám odhodlán nerezignovat na povinnost zastávat sám sebe, která je též povinností k společnosti, jíž je fakticky členem.“¹³

Literatura

1. Patočkova charta 1977, její ideový obsah, smysl, filosofie občanství.
2. PATOČKA, J., (1939). *Česká vzdělanost v Evropě*. Praha: Václav Petr.

¹³ Patočka J. **Charta 1977**, získáno od studentky Lucie Hnízdilové před rokem 1989, přineseno na přednášku Hogenové na FTVS UK (přesné datum jsem si nezapsala)

Abstrakty príspevkov
Abstracts of conference
papers

Nation states and the European Union

doc. László Öllös, PhD.

Fórum Institute, ŠAMORÍN, SLOVAKIA

In its current form, we would be hard-pressed to call the European Union a strong institution. Its common legislation works slowly, and where foreign policy is concerned some member states have decided to forge their own path. They tend to act in an uncoordinated way, sometimes even against themselves. However, the European Union still offers possibilities and opportunities for its citizens that were previously unavailable to them or their ancestors. Although being presented with opportunities means a lot, one has a choice to either seize them or waste them. A united Europe stands for the unity of diversity and forms a cooperative whole of different values, opinions, cultures and, naturally, languages. In addition, it fosters the tradition of development, even of the most advanced region in the world. However, Central Europe has always been oscillating between a state of backwardness and endeavours to catch up. The West saw this region as part of the underdeveloped East, even though on several occasions, Central Europe almost managed to become part of the West. However, these attempts had eventually failed, and Central Europe always provided a different justification for its relative backwardness. It put the blame on the selfish West and expressed contempt for the underdeveloped but strong East. While trying to catch up with the more developed regions, Central Europe decided to see its backwardness as an asset. On a global scale, Western Europe could eventually find itself in the same scenario. Central Europe might not catch up with the developed West, but the West might end up in a similar underdog position as Central Europe used to be in relation to it. This means that even though Western Europe will not be hopelessly underdeveloped, its own internal problems and constant need to provide justification for its backwardness will thwart the region's occasional attempts at advancement. The spirit of Central Europe will dwell on the West, but Westerners will be unaware of it, blinded by their disdain for Central Europe that stems from their unfamiliarity with the region.

Keywords: Common legislation, different justification, possibilities and opportunities, internal problems.

Is the Restoration of Liberal Democracy in Poland proceeding properly?

Assoc. Prof. Łukasz Jureńczyk, PhD.

ORCID: 0000-0003-1149-925X

Kazimierz Wielki University in BYDGOSZCZ, POLAND

Upon taking power in Poland in December 2023, Prime Minister Donald Tusk's government announced a reversal of the reforms introduced between 2015 and 2023 by the Law and Justice Coalition government, primarily in the judiciary and media. At the same time, it was intended to hold the previous government accountable for its violations of democratic principles and the rule of law and to implement a series of measures aimed at preventing the recurrence of illiberal trends in Poland. The paper focuses on analysing the successes and failures in this regard, as well as future prospects. The research draws on the theoretical perspective of the concept of the quality of democracy. The research analysed data from international institutions researching the quality of democracy, civil liberties, and media freedom, including the V-Dem Institute, Freedom House, and Reporters Without Borders. The most important changes implemented to improve the quality of democracy in Poland were analysed and compared with election campaign announcements. Furthermore, the paper highlights the actions of the current government that contradict the improvement of the quality of democracy and media freedom in Poland. The main research question is consistent with the title of the paper: Is the restoration of liberal democracy in Poland proceeding properly? The main hypothesis assumes that the restoration of liberal democracy in Poland is encountering a number of serious difficulties, and its continuation is seriously threatened.

Keywords: Liberal democracy; Poland; illiberal trend; Civic Coalition, Law and Justice.

Donald Tusk's fighting democracy: the image and characteristics of the new political regime

Marcin Wałdoch, Ph.D.

ORCID: 0000-0002-8778-1780

Kazimierz Wielki University in BYDGOSZCZ, POLAND

The main objective of this research project is to scientifically characterize the new political phenomenon of “fighting/militant democracy” announced and introduced in Poland by Prime Minister Donald Tusk. The study will apply theories of democracy, including Schumpeter's (*Capitalism, Socialism and Democracy*, London, New York 2003), Sartori's *The Theory of Democracy Revisited*, Chatham 1987), and Dahl's (*A Preface to Democratic Theory*, Chicago 1956) (approaches, to provide a theoretical framework for considering the nature of the political regime in Poland under Donald Tusk. Besides, the whole study will be embedded in system theory to show the phenomena of political life in Poland in the most holistic way possible. Karl Loewenstein's militant democracy theory is the theory of the second pole of the accepted theoretical framework that sets the standards of militant democracy. (see K. Loewenstein's works: *Militant Democracy and Fundamental Rights*, I, “*The American Political Science Review*”1937, vol. 31, no. 3; *Militant Democracy and Fundamental Rights*, II, “*The American Political Science Review*” 1937, Vol. 31, No. 4). It is a paradox on theoretical grounds that political scientists (such as Joanna Rak, Roman Backer) have ascribed the notion of militant/fighting democracies to the governments of Law and Justice in Poland and the Fidesz party in Hungary and nowadays, when politicians like Tusk who are perceived as liberal politicians, announce the introduction of militant democracy themselves. (J. Rak, *Conceptualizing the theoretical category of neo-militant democracy: The case of Hungary*, “*Polish Political Science Yearbook 2020*, 49(2); J. Rak, R. Backer, *Neo-militant democracies in post-communist member states of the European Union*, London and New York, Routledge 2022; J. Rak, *Neo-militant Democracy and (Un)fulfilled Destination of Consolidated Democracies? The Inner Six in Comparative Perspective*, “*Historia i Polityka*” 2022, no 40/47). The concept of militant democracy also has its critics, and this too will be taken as a theoretical reference (A. S. Kirshner, *A Theory of Militant Democracy. The Ethics of Combating Political Extremism*, New Haven&London 2014). The importance of the project stems from the gravity of the political and geopolitical changes taking place in Europe. The governments of Donald Tusk, apply the principle according to which “they

can interpret the law as they understand it.” At the same time, invoking the noble ideas of liberal democracy, they are creating a new political practice and policy of accomplished facts through the introduction of a “fighting democracy” not conceptualized so far, but declared by Tusk. It is therefore crucial to fully characterize the Polish version of militant democracy.

Keywords: Militant democracy, Donald Tusk, Poland, political regime, democracy theory.

The Impact of Slacktivism on Contemporary Forms of Political Participation among Young People in the EU

Dr. Agnieszka Pazderska

ORCID: 0000-0002-7412-4474

Kazimierz Wielki University in BYDGOSZCZ, POLAND

The political activity of the young generation in the European Union is undergoing dynamic transformations influenced by the growing role of social media, which have become one of the main channels of public and political communication. In this context, the phenomenon of slacktivism gains particular importance, understood as low-cost, symbolic forms of political engagement such as sharing content, signing online petitions, or responding to social campaigns through likes, comments, and other digital interactions. Although often criticized as superficial and lacking real impact, slacktivism has become one of the dominant ways in which young Europeans express their political opinions, treating social media as a natural environment for communication and public participation. The aim of this paper is to demonstrate how digital practices transform traditional models of political participation and what consequences they have for contemporary democracies, especially in the context of the growing role of online platforms as spaces for debate, mobilization, and the construction of civic identity. The hypothesis assumes that slacktivism, despite its limitations, may serve as an important stimulus for deepening young people's political engagement. Such activity fosters increased social awareness, strengthens the sense of agency, and facilitates the transition from symbolic actions to more concrete forms of offline participation, particularly when digital initiatives are linked to real opportunities to influence public life. At the same time, it is assumed that the effectiveness of these practices depends on the social context, the quality of campaigns, the way they are conducted, and the degree to which users identify with the issues at stake, meaning that not every digital activity leads to lasting engagement. The analysis is based on a review of literature on digital participation and theories of civic engagement, case studies of socio-political campaigns in the EU that used social media as their main mobilization tool, and survey data on the political activity of young Europeans. Existing research indicates that slacktivism is a widespread form of political participation among young people, and that such actions can lead to real mobilization, especially when campaigns are well-coordinated, communicatively appealing, and offer a clear pathway from symbolic activity to offline action. Examples from European climate movements, pro-democracy initiatives, and human rights campaigns show

that social media can effectively generate mass participation in protests, signature collections, or volunteer actions. In conclusion, slacktivism is not merely a superficial form of engagement but rather a component of a broader ecosystem of political participation among young people in the EU, in which social media create new opportunities for mobilization while simultaneously posing challenges for democracies related to the quality of public debate, polarization, and the sustainability of engagement.

Keywords: Slacktivism, internet, political participation, youth, European Union.

Citizen Participation in the Legal Architecture of the European Union – An Expression of the Consolidation of the Individual’s Status in Contemporary International Law

Cristina Mihaela Gheghes, PhD.

University of European Studies of Moldova, MOLDOVA

Contemporary developments in international law reflect a gradual transformation in the role of the individual within the international legal order. In the traditional conception of international law, states were regarded as the primary subjects of international legal relations, while individuals benefited from legal protection mainly through the mediation of their states. However, the development of international human rights law and the emergence of judicial and quasi-judicial mechanisms allowing individuals to access international bodies have contributed to strengthening the legal status of the individual in the international legal system. In this context, the European Union represents a distinctive legal framework characterized by a high level of integration and by the development of mechanisms that allow citizens to participate in the decision-making process. The introduction of European Union citizenship and the establishment of participatory instruments such as the European Citizens’ Initiative, the right to petition the European Parliament, and participation in elections to the European Parliament reflect efforts to enhance the democratic legitimacy of the Union and to bring the decision-making process closer to citizens. This paper examines the extent to which citizen participation within the legal architecture of the European Union can be interpreted as an expression of the strengthening of the individual’s status in contemporary international law. The analysis focuses on the conceptual evolution of the role of the individual in international law, the legal significance of European Union citizenship, and the main participatory mechanisms available at the EU level. At the same time, the study highlights the limitations of these mechanisms and the relatively limited influence of citizens on the European legislative process. The findings suggest that participatory mechanisms within the European Union contribute to strengthening the role of the individual within the European legal order, although citizens’ influence on decision-making remains largely indirect.

Keywords: Citizen participation, European Union citizenship, contemporary international law, democratic legitimacy, participatory mechanisms.

Native ethnic minority communities as factors and resources of the European development policy

Dr. Márton Péti

ORCID ID: 0000-0003-0999-6601

Corvinus University of Budapest, Research Institute for National Strategy,
Szegedi Tudományegyetem, University of Pannonia, HUNGARY

Gábor Mozga, PhD.

Corvinus University of BUDAPEST, HUNGARY

Our research examined whether native ethnic minority communities and their specific values are evaluated as development resources in the European development policies. More than one hundred development policy planning documents of the EU and EU member states were analysed, mainly from the period since 2014. Only a small proportion of these documents mention native ethnic minority communities, and they generally do so without explicit reference to certain development actions. When such communities are discussed in a development context, it is typically in terms of identifying problems and needs, and only rarely as sources of resources or potential. The study identifies only a few positive policy examples in member states and at the level of the EU.

Keywords: Ethnic minority communities, development policies, European Union, resources and potential, policy analysis.

Digital Regulation and Democratic Accountability in the European Union: Reflections from the Turkish Case

Dr. Mehmet Mert Kaleci

ORCID ID: 0000-0002-6236-4243

Düzce Üniversitesi, Marmara University, TURKEY

In recent years, the European Union has developed an increasingly comprehensive regulatory framework for the digital environment, aiming to address challenges related to data protection, platform accountability, and the broader implications of digital transformation for democratic governance. Key regulatory initiatives—such as the General Data Protection Regulation (GDPR), the NIS2 Directive, the Digital Services Act (DSA), and the Digital Markets Act (DMA)—have positioned the EU as a preeminent regulatory actor in the global digital domain. These developments have also intensified debates on democratic accountability, particularly concerning the role of digital platforms, regulatory transparency, and the balance between market regulation and public oversight. In this context, questions regarding the so-called “democratic deficit” of the EU acquire new relevance as technocratic decision-making processes in the digital sphere face scrutiny over their democratic legitimacy. This paper offers an exploratory discussion of how emerging EU digital regulation frameworks shape governance debates beyond the Union’s borders, with particular reference to Türkiye as a candidate country. While the EU model places strong emphasis on data protection and platform accountability within a rights-based framework, digital governance debates in Türkiye appear to display a more state-centric and securitized orientation, often prioritized under the umbrella of national security. Rather than presenting a comprehensive empirical analysis, the paper aims to conceptually reflect on the relationship between digital regulation and democratic accountability, highlighting both divergence and possible convergence between the EU and Türkiye. The analysis suggests the potential emergence of hybrid forms of digital governance, shaped by the tension between European regulatory norms and domestic political priorities.

Keywords: EU digital regulation, democratic accountability, digital governance, data protection, platform accountability.

School Projects as a Form of Fostering Democracy

Dr. Joanna Ziemkowska

ORCID ID: 0000-0002-6428-6939

Akademia im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, GORZÓW
WIELKOPOLSKI, POLAND

The aim of this presentation is to demonstrate how a project-based approach can function as a space for preparing participants for democratic engagement. The pedagogical value of this approach is illustrated through examples of good practice. The presentation focuses on a joint project entitled “Three Sisters”, implemented in a school garden with the participation of pupils from the Primary School of the Catholic Association of Educators, students from the Jacob of Paradies University in Gorzów Wielkopolski, and their supervisors.

Theses:

1. Participants have the opportunity to make decisions concerning the project.
2. Participants engage in discussions, thereby developing and refining their argumentation skills.
3. Participants cooperate with diverse groups

Keywords: Project-based approach, democratic engagement, decision-making, argumentation skills, cooperation.

Hodnoty liberální demokracie jako politická fikce

prof. PhDr. Jaromír Feber, CSc.

Vysoká škola báňská, Technická univerzita OSTRAVA, ČESKÁ REPUBLIKA

doc. PhDr. Jelena Petrucijová, CSc.

ORCID ID: 0000-0003-2214-6038

Univerzita Palackého, OLOMOUC, ČESKÁ REPUBLIKA

Liberální demokracii vymezujeme jako vládnutí, ve kterém byl k demokracii explicitně přiřazen hodnotový rozměr. Příspěvek má za cíl kriticky analyzovat hodnoty spravedlnosti, rovnosti, svobody a solidarity tvořící hodnotový základ současné západní společnosti. Uvedené hodnoty považujeme za politickou fikci, tj. záměrně vytvářenou myšlenkovou konstrukci, která neodpovídá realitě. Metodologicky se opíráme o pojetí fikce v tom smyslu jak jej využíval J. Derrida ve svých eseích věnovaných N. Mandelovi a vyhlášení americké Deklarace nezávislosti. Politické fikce založené na splývání deskriptivních a preskriptivních soudů plní ve společnosti zejména dvě základní politické funkce: legitimizace moci a duchovní předpoklad společenské tvorby. Přicházíme k závěru, že když se protagonisté liberální demokracie odvolávají na hodnotové základy západní společnosti, jedná se o určitý druh předstírání. Jako metodologický nástroj, který toto předstírání zdůvodňuje, využíváme lacanovsko-žizekovskou koncepci velkého Druhého. Jedná se o metaforické označení pro intersubjektivní konsenzus garantující soudržnost daného společenského řádu. Legitimizace současných poměrů prostřednictvím liberálních hodnot je kolektivně sdílená fikce, která je ale nutnou podmínkou fungování společnosti, protože její hierarchické uspořádání není možné udržovat jen hrubou silou. Společenské status quo je ale občas narušováno Událostmi, které neupřímnost režimu odhalují. Připomínáme klasický příklad podobné Události, kdy černí otroci na Haiti uvěřili hodnotám francouzské revoluce (na které se odvolává i současná liberální demokracie) a začali je prosazovat. Napoleonovo vojsko však rychle vyvedlo otroky z jejich omylu. I nám by tato historická zkušenost měla neustále připomínat, že by bylo naivní a rovněž i nebezpečné plést si politickou fikci s realitou. Při jejich striktním rozlišování se ale politická fikce může stát důležitým racionálním nástrojem politické i morální praxe.

Klíčová slova: Liberální demokracie, hodnoty, politická fikce, spravedlnost, svoboda, rovnost, solidarita, morálka.

Od Schumanovho sna k odchádzajúcemu vlaku: Potrebuje Európa nové osvietenstvo?

prof. PhDr. Svetozár Krno, CSc.

ORCID ID: 0000-0002-8716-1549

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Otec európskej integrácie Robert Schuman, nadšenec luxembursko-nemecko-francúzskeho pôvodu, so svojim tímom naštartoval proces, ktorý zmieril dvoch odvekých nepriateľov – Nemecko a Francúzsko. Položil základy pre spoluprácu najprv v ťažkom priemysle a mierovej prosperite. Prví členovia, malí a veľkí, vstupovali do zoskupenia ako rovnocenní a spomienka za svetovú vojnu tmila ich koristnícke záujmy. Kvalitu priateľstva, ale aj ľubovoľnej organizácie spoznáme v ťažkých situáciách. EÚ po rokoch pomernej hojnosti prešľapuje na mieste a stráca súdržnosť, kreativitu, pružnosť a konkurencieschopnosť. Náš špičkový psychiater a horský maratónec Ľubomír Okruhlica nie je jediným odborníkom, ktorý považuje lenivosť závislosť. A určite to platí nielen pre medicínskeho pacienta, ale politické elity ako celok. Unavené európske elity spohodlnili. Zvykli si na individuálny pokoj a istoty. Starý svetadiel vygeneroval aj veľa pozitívne nielen pre seba, ale aj pre ostatných. Priniesol vynálezy, pestrú filozofiu, demokratické politické koncepty a umelecké skvosty. Keď sa prechádzame, napríklad, po talianskych mestách, očarí nás fascinujúca architektúra niekoľko storočí trvajúcej renesancie, na ktorú svojim spôsobom nadviazalo kratšie obdobie osvietenstva. Ostáva na Európanov, či sa myslením a konaním pustia do nového oživenia a moderného osvietenstva alebo sa začnú o chvíľu dívať na odchádzajúci expresný vlak.

Kľúčové slová: Vojna, Integrácia, pružnosť, konkurencieschopnosť, pohodlie renesancia.

Únos Európy et cetera

Doc. PhDr. Peter Rusnák, PhD.

ORCID ID: 0000-0003-0050-4252

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Predkladaný konferenčný príspevok otvára témy stredo-európskej identity s dôrazom na nároky kladené na právny štát, ktorý zohľadňuje aktuálnu výzvu k asymetrii ľudských práv. Autor sa venuje otázkam vzťahu politiky, ústavných a občianskych práv a teórii právneho štátu v kontexte hľadania identity občanov európskeho domu. Autor považuje klasickú európsku koncepciu ľudských práv v zmysle samozrejmych oprávnení, ktoré jednotlivcovi (občanovi) garantuje spoločnosť (štát), za prekonanú. Vo svojom projekte sa inšpiruje Lévinasovou fenomenológiou, ktorá sa výkladom ľudských práv stavia do kritickej opozície k pôvodnému projektu, ktorý sa vyvinul z francúzskej revolúcie a z deontologického univerzalizmu. Oproti ontologizujúcemu a objektivizujúcemu prirodzeno-právnemu konceptu kladie dôraz na jedinečnosť človeka povolaného k zodpovednosti za svojho blížneho. Ontologická otázka asymetrie interpersonálneho vzťahu zakladá možnosť nového uchopenia identity v európskom sociálno-politickom kontexte, ako aj možnosť nového chápania významu ľudských práv v Európe a v stredoeurópskom priestore.

Kľúčové slová: Právny štát, Európa, ľudské práva, identita, asymetria.

Demokratický deficit Európskej únie z perspektívy politickej legitimacy a občianskej participácie v krajinách V4

doc., PhDr. Tatiana Tökölyová, PhD.

ORCID ID: 0000-0003-3367-7379

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Príspevok sa zameriava na analýzu demokratického deficitu Európskej únie z perspektívy politickej legitimacy a občianskej participácie v krajinách Vyšehradskej štvorky. Východiskom je predpoklad, že otázka demokratického deficitu nie je len problémom inštitucionálneho nastavenia EÚ, ale aj výsledkom vzťahu medzi občanmi a politickými štruktúrami na nadnárodnej aj národnej úrovni. Teoreticky príspevok vychádza z konceptov legitimacy, demokratickej participácie a reprezentácie, pričom reflektuje napätie medzi normatívnymi ideálmi demokracie a reálnym fungovaním politických procesov v rámci EÚ. Osobitná pozornosť je venovaná rozdielu medzi vstupnou (input) a výstupnou (output) legitimitou a ich významu pre vnímanie EÚ občanmi. Empirická rovina príspevku sa zameriava na analýzu postojov občanov a politických aktérov v krajinách V4, pričom sleduje mieru politickej participácie, dôvery v inštitúcie EÚ a percepciu vplyvu občanov na rozhodovacie procesy. Cieľom je identifikovať faktory, ktoré prispievajú k posilňovaniu alebo oslabovaniu demokratickej legitimacy EÚ v regióne strednej Európy. Príspevok poukazuje na to, že demokratický deficit EÚ nie je len otázkou inštitucionálnych nedostatkov, ale aj problémom politickej kultúry, komunikácie a miery zapojenia občanov do verejného života. Zároveň otvára diskusiu o možnostiach posilnenia demokratickej participácie a legitimacy EÚ v kontexte súčasných politických výziev.

Kľúčové slová: Demokratický deficit; Európska únia; politická legitimita; občianska participácia; krajiny V4; politická reprezentácia; dôvera v inštitúcie; politická kultúra.

Transformácia európskych hodnôt cez environmentálny prístup v praxi

Mgr. Viera Zozuľaková, PhD.

ORCID ID: 0000-0001-7035-8743

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

V kontexte európskej legislatívy a politik udržateľného rozvoja demokratizačné procesy zahŕňajú sociálnu spravodlivosť, ochranu prírodných zdrojov a prístup k nim. Jedným z nástrojov environmentálnej politiky sú certifikačné procesy potvrdzujúce, že produkty spĺňajú medzinárodné štandardy a normy, spĺňajú prísne ekologické kritériá a majú menší vplyv na životné prostredie. Príspevok analyzuje dynamický systém transformácie európskych hodnôt cez ochranné známky udržateľného rozvoja (eco labels). Cieľom príspevku je identifikovať, akým spôsobom sa prostredníctvom eko značiek prenášajú hodnoty Európskej únie do ekonomickej praxe a ako ovplyvňujú rozhodovacie procesy na trhu. Sepide Mehrabi a Cynthia Giagnocavo vo svojom výskume zdôrazňujú, že tieto ochranné známky slúžia ako nástroj na komunikáciu a integráciu environmentálnych a sociálnych požiadaviek do podnikania a pomáhajú firmám internalizovať externality do vlastných obchodných stratégií. Certifikácie a ochranné známky sú používané ako dôkaz splnenia environmentálnych a sociálnych požiadaviek a ako nástroj komunikácie so stakeholdermi. Metodologicky sa príspevok venuje komparácii vybraných označení a pracuje s hypotézou, že tieto označenia predstavujú nielen marketingový nástroj, ale predovšetkým významný regulačný a normotvorný prvok, ktorý kladie dôraz na zodpovednosť a prispieva k zmenám v správaní sa výrobcov aj spotrebiteľov. Medzi takéto označenia patrí oficiálna environmentálna značka EU známa aj ako Európsky kvet (EU Ecolabel), ktorú získalo vyše 100 000 výrobkov. EU Ecolabel označuje výrobky a služby, ktoré majú znížený dopad na životné prostredie počas celého svojho životného cyklu. Medzi ďalšie environmentálne ochranné značky patrí napríklad SKC, FSC alebo C2C (Cradle2Cradle). Príspevok venuje osobitnú pozornosť transparentnosti, dôveryhodnosti a efektívnosti týchto označení, ako aj rizikám spojeným s fenoménom greenwashingu. Poukazuje na potrebu harmonizácie kritérií a posilnenia kontrolných mechanizmov. Prispieva tak k lepšiemu pochopeniu úlohy značiek udržateľnosti ako nástroja transformácie hodnôt v európskom aj celosvetovom priestore.

Kľúčové slová: Demokratizačný proces, eko označenie, udržateľný rozvoj, etika, hodnoty, obchodná prax, marketing.

Demokracia v ohrození – autoritárske hrozby v 21. storočí

Mgr. Matej Beránek, PhD.

ORCID 0009-0008-5241-0438

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

V priebehu 20. storočia vznikali rôzne typy a formy totalitných a autoritatívnych režimov, ktoré v mnohých prípadoch vznikali na troskách demokracie. Ich charakteristikám, analýze a vybraným problémom sa venovali rôzni autori v priebehu 20. a 21. storočia. Pluralita systému a názorov, demokratické inštitúcie, základné práva a slobody, pravidelné voľby, právny štát a účinná participácia predstavujú základné hodnoty krajín EÚ, ako aj ďalších krajín sveta. Napriek tomu sa niektoré z týchto hodnôt ocitli v ohrození autoritárskych tendencií, ktoré môžu prispievať k nestabilite a fragmentácii súčasných demokratických politických systémov. Príspevok sa zaoberá príkladmi rôznych autoritárskych hrozieb pre demokratické režimy v 21. storočí.

Kľúčové slová: Demokracia, autoritárske hrozby, základné práva a slobody, demokratické inštitúcie.

Dynamika vzťahu medzi politickou reprezentáciou a občanmi ako determinant (ne)podpory autoritárskych tendencií v slovenskej spoločnosti

Mgr. Klára Kaničárová

ORCID ID: 0009-0008-5252-0370

Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela, BANSKÁ BYSTRICA, SLOVENSKO

Historická skúsenosť Slovenska s nedemokratickým režimom a s vládami vykazujúcimi autoritárske štýly líderstva formovala vzorce politického správania a participácie občanov. Jedným z dôsledkov môže byť paternalistické vnímanie politickej moci, v ktorom sú občania chápaní skôr ako pasívni prijímatelia rozhodnutí než ako aktívni aktéri demokratického vládnutia. V kontexte diskusií o demokratickom úpadku pritom práve občania predstavujú dôležitý korektív autoritárskych tendencií politických elít. Príspevok sa zameriava na vzťah medzi preferovaným modelom politickej reprezentácie a podporou odlišných modelov demokracie. Jeho cieľom je preskúmať, či preferencie dyadického a kolektívneho modelu reprezentácie ovplyvňujú podporu majoritného alebo liberálneho modelu demokracie v slovenskom prostredí. Teoreticky príspevok vychádza z Weissbergovho rozlíšenia dyadického a kolektívneho modelu reprezentácie a z Pitkinovej koncepcie substanciálnej, deskriptívnej a symbolickej reprezentácie. Rozlíšenie medzi liberálnou a majoritnou demokraciou nadväzuje na Lijphartovu prácu *Patterns of Democracy*. Hlavným zámerom príspevku je overiť, či spôsob, akým občania chápu vzťah medzi sebou a politickými reprezentantmi, súvisí s ich podporou procedurálnych princípov demokratického vládnutia. Výskum sa sústreďuje nie na všeobecnú podporu demokracie, ale na konkrétne princípy, ako sú obmedzovanie výkonnej moci, systém brzd a protiváh a na druhej strane koncentrácia moci. Predpokladáme, že silnejšia podpora dyadického modelu politickej reprezentácie bude spojená s vyššou podporou majoritného modelu demokracie. Naopak, silnejšia podpora kolektívneho modelu politickej reprezentácie bude spojená s vyššou podporou liberálneho modelu demokracie. Dyadický model reprezentácie je operacionalizovaný ako index založený na substanciálnej, deskriptívnej a symbolickej dimenzii reprezentácie vo vzťahu medzi občanom a konkrétnym reprezentantom. Kolektívny model je operacionalizovaný analogicky, no vo vzťahu k reprezentácii spoločnosti ako celku. Metodologicky príspevok vychádza z kvantitatívneho výskumu realizovaného prostredníctvom originálneho

dotazníkového zisťovania ($N > 300$), distribuovaného formou cieleného náboru respondentov na sociálnych sieťach. Meranie konceptov reprezentácie nadväzuje na výskum realizovaný v Izraeli, pričom jeho prístup je adaptovaný na slovenský kontext. Dáta sú zbierané prostredníctvom položiek Likertovej škály zachytávajúcej postoje respondentov k modelom reprezentácie a k procedurálnym princípom demokratického vládnutia. Na analýzu budú využité deskriptívne štatistiky a indexácia premenných.

Kľúčové slová: Demokracia, demokratický úpadok, politická reprezentácia, Slovensko.

Globalizácia a globálna bezpečnosť

doc. Ing. Radoslav IVANČÍK, PhD. et PhD., MBA, MSc.

ORCID: 0000-0003-2233-1014

Katedra filozofie a politológie, FF UKF v NITRE, SLOVENSKO

Tento článok skúma vzťah medzi procesom globalizácie a konceptom globálnej bezpečnosti v moderných medzinárodných vzťahoch. Autor argumentuje, že globálna bezpečnosť je základnou kategóriou teórie medzinárodných vzťahov a je priamo prepojená s národnou bezpečnosťou. V súčasnom dynamickom prostredí je národná bezpečnosť – definovaná ako ochrana dôležitých záujmov štátu a jednotlivca – neudržateľná bez funkčného systému globálnej bezpečnosti, ktorý zabezpečuje mier, stabilitu a schopnosť efektívne čeliť širokej škále bezpečnostných hrozieb. Hlavným cieľom príspevku je analyzovať vplyv globalizácie na transformáciu vývoja v oblasti bezpečnosti a identifikovať kľúčové piliere zaistovania mieru a stability v 21. storočí. Autor si kladie otázku, do akej miery mení globalizácia povahu hrozieb a či súčasný inštitucionálny rámec dokáže adekvátne reagovať. Metodologicky práca využíva systémový prístup, analýzu odborných prameňov a komparáciu hrozieb.

Globalizácia prináša viaceré protichodné trendy. Popri pozitívach, ako sú napríklad rozvoj obchodu, prehĺbenie kultúrnych vzťahov alebo prístup k informáciám, generuje mnohé negatíva v podobe nových asymetrických a hybridných hrozieb, ako sú napríklad medzinárodný terorizmus, organizovaný cezhraničný zločin, šírenie zbraní hromadného ničenia či šírenie dezinformácií útočiacich na demokratické procesy a podrývajúcich demokratické základy štátov. Keďže prevažná väčšina hrozieb má dnes nadnárodný charakter, žiadny štát im nedokáže čeliť izolovane.

Autor v príspevku identifikuje štyri piliere efektívneho bezpečnostného systému:

1. Stabilita založená na medzinárodnom práve.
2. Predvídateľnosť správania štátov.
3. Znižovanie konfliktov záujmov.
4. Inštitucionálna štruktúra schopná efektívnej spolupráce.

Kľúčovými úlohami efektívneho a účinného bezpečnostného systému sú predovšetkým neutralizácia bezpečnostných rizík, nahradenie tvrdej vojenskej sily „mäkkou mocou“, riešenie globálnej ekonomickej nerovnosti, boj proti kybernetickým, environmentálnym a ďalším hrozbám atď. Záverom autor konštatuje, že hoci absolútna bezpečnosť neexistuje, globálna bezpečnosť tvorí nevyhnutný fundament pre národnú a medzinárodnú stabilitu. Aj preto je v 21. storočí udržanie mieru vo svete nemysliteľné bez koordinovanej medzinárodnej spolupráce.

Kľúčové slová: Globalizácia, globálna bezpečnosť, národná bezpečnosť, asymetrické a hybridné hrozby, medzinárodné vzťahy, inštitucionálna spolupráca.

Od mäkkej k ostrej moci: Limity príťažlivosti EÚ v ére hybridných hrozieb

Mgr. Peter Dubóczy, PhD.

ORCID ID: 0009-0000-4261-5386

Katedra politológie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, KOŠICE, SLOVENSKO

Mgr. Tomáš Dvorský, PhD.

ORCID ID: 0000-0003-2084-537X

Katedra politológie, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, KOŠICE, SLOVENSKO

Príspevok skúma limity mäkkej moci Európskej únie (EÚ) v kontexte narastajúceho spochybňovania európskej integrácie zo strany vnútorných aj vonkajších aktérov. Na základe kvalitatívnej analýzy a kritickej syntézy academickej literatúry, strategických dokumentov a aktuálnych politík argumentuje, že zdroje mäkkej moci EÚ sú štrukturálne previazané so zraniteľnosťami, ktoré sú čoraz intenzívnejšie využívané prostredníctvom hybridných hrozieb a zahraničného nepriateľského vplyvu. Tieto praktiky cielene zasahujú slabiny demokratických systémov, informačné preťaženie, spoločenskú polarizáciu a naratívy delegitimizujúce liberálne inštitúcie a integračné procesy, pričom osobitný dôraz sa kladie na stratégie „ostrej moci“ autoritárskych režimov, najmä Ruska. Príspevok konceptuálne rozlišuje geopolitické vrstvy a mechanizmy hybridného vplyvu a ukazuje, že hranice medzi mäkkou, ostrou a tvrdou mocou sú čoraz viac rozmazané. Analýza poukazuje na to, že limity mäkkej moci EÚ fakticky predstavujú vstupné body pre nepriateľské hybridné pôsobenie, ktoré oslabuje spoločenskú súdržnosť, inštitucionálnu legitimitu a geopolitickú akcieschopnosť Únie. Záverom príspevok tvrdí, že EÚ musí adaptovať a prekalibrovať svoj arzenál nástrojov mäkkej moci – vrátane susedskej politiky, strategickej komunikácie a pôsobenia v komplikovanom informačnom priestore – ak chce zmierniť tieto zraniteľnosti a zostať efektívnym a dôveryhodným medzinárodným aktérom v podmienkach meniaceho sa medzinárodného poriadku 21. storočia.

Kľúčové slová: Mäkká moc, EÚ, hybridné hrozby, ostrá moc, zahraničný nepriateľský vplyv, európska integrácia.

Koncept mäkkej moci v zahraničnej politike štátu

Mgr. Jozef Huljak

Katedra filozofie a politológie, FF UKF v NITRE, SLOVENSKO

Cieľom predkladaného príspevku je skúmanie teoretických základov konceptu mäkkej moci v kontexte zahraničnopolitických stratégií moderných štátov. Mäkká moc predstavuje schopnosť dosiahnuť zahraničnopolitické ciele prostredníctvom príťažlivosti, presvedčovania a kultúrneho vplyvu, na rozdiel od tradičných nástrojov tvrdej moci založených na ekonomickom a vojenskom nátlaku. Základný výskum v príspevku sa zameria na hlavné teoretické prístupy mäkkej moci a kontextualizovať jej význam v súčasnom systéme medzinárodných vzťahov. Budeme vychádzať z predpokladu, že „soft power“ je hlavným nástrojom zahraničnej politiky malých štátov slúžiaci na posilnenie ich identity, reputácie a vplyvu v globalizovanom svete. Analýzou politik vybraných štátov poukážeme na dôležitosť mäkkej moci pri presadzovaní svojich záujmov.

Kľúčové slová: Mäkká moc, zahraničná politika, malé štáty, medzinárodné vzťahy.

Národná identita malého štátu

PhDr. Mária Kočnerová, PhD.

ORCID ID: 0000-0002-6747-6439

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Formovanie národnej identity patrí k výzvam, ktorým čelí každý novovzniknutý štát, najmä malý štát bez vlastnej štátnosti v minulosti, s minimálnymi finančnými prostriedkami presadenia sa v medzinárodnom prostredí. Malé štáty nie sú pólom v medzinárodnom prostredí, väčšinou je ich hlavným zahraničnopolitickým cieľom integrácia do medzinárodných štruktúr, kde by mohli byť aspoň čiastočne vnímané ako rovnocenný partner v rozhodovacom procese. Európska únia je prostredím, v ktorom sa malé štáty môžu presadiť a mať rovnaký hlas. Integrácia do spoločenstva štátov ako je aj EÚ si od štátov vyžaduje vzdanie sa časti svojej suverenity a prijatie spoločných hodnôt a cieľov. V predkladanej štúdii budeme skúmať, ako vstup do Európskej únie ovplyvňuje nové členské štáty pri budovaní ich národnej identity a prijatie európskej identity u občanov daných krajín. Zameriame sa na analýzu tvorby politík EÚ a reflektovanie rozmanitosti smerom k členským štátom a zároveň ako sú tieto politiky reflektované a aplikované v týchto štátoch. Vymedzenou predmetnou skupinou skúmania budú stredoeurópske štáty, kde predpokladáme, že budovanie národnej identity je vnímané ako pozitívny príklad nacionalizmu, ktorý je však často dosahovaný na ostrom vymedzovaní sa voči EÚ. Predpokladáme, že veľmi podobný proces tvorby národnej identity prebieha v Česku, Maďarsku aj na Slovensku, čo sa budeme snažiť verifikovať prostredníctvom syntézy spoločných bodov získaných analýzou politických krokov vlád spomínaných štátov.

Kľúčové slová: Národná identita, malý štát, EÚ, nacionalizmus.

Prístup slovenskej vlády k regulácii a rozvoju umelej inteligencie v podmienkach EÚ

doc. Mgr. Gabriel Eštok, PhD.

ORCID: 0000-0001-7269-1814

Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach, KOŠICE, SLOVENSKO

Mgr. Mária Denciová

ORCID: 0009-0004-6796-299X

Fakulta verejnej správy UPJŠ v Košiciach, Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach, KOŠICE, SLOVENSKO

Príspevok analyzuje, ako Slovenská republika v období rokov 2023–2025 formuje svoj prístup k regulácii a rozvoju umelej inteligencie v kontexte nového európskeho regulačného rámca. Cieľom je identifikovať hlavné prvky vznikajúceho modelu správy umelej inteligencie (AI governance) na Slovensku a posúdiť, do akej miery ide o regulačný, proinovačný alebo hybridný prístup. Metodologicky príspevok vychádza z kvalitatívnej prípadovej štúdie. Kombinuje analýzu legislatívnych návrhov, strategických a koncepčných dokumentov, inštitucionálnych zmien v oblasti digitálnej agendy a umelej inteligencie, ako aj verejných politických deklarácií. V analytickej časti sa príspevok venuje najmä štyrom dimenziám: (1) inštitucionálnej architektúre a vzniku nových aktérov zodpovedných za AI a digitálnu transformáciu, (2) implementácii požiadaviek AI Act a súvisiacim legislatívnym úpravám na národnej úrovni, (3) strategickým dokumentom definujúcim víziu a priority Slovenska v oblasti umelej inteligencie a (4) sektorovým iniciatívam v kľúčových politikách. Zistenia naznačujú, že Slovensko postupne konsoliduje hybridný, rizikovo orientovaný model AI governance, ktorý sa usiluje o kombináciu regulácie a podpory inovácií. Zároveň naráža na limity administratívnej kapacity, fragmentáciu zodpovedností a napätie medzi deklarovanou digitálnou suverenitou a reálnou mierou strategických investícií.

Kľúčové slová: Umelá inteligencia, AI governance, regulácia, digitálna suverenita, verejné politiky, Slovenská republika, Európska únia.

Komunikácia ako nástroj legitimacy: Úloha plain language a UX writingu pri zmiernovaní demokratického deficitu vo verejnej politike

doc. PhDr. Dana Petranová, PhD.

ORCID ID: 0000-0001-6780-4837

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, TRENČÍN,
SLOVENSKO

Koncept demokratického deficitu v Európskej únii je tradične analyzovaný najmä z pohľadu inštitucionálneho usporiadania, rozhodovacích procesov a miery participácie občanov. Menej pozornosti sa však venuje komunikačnej dimenzii verejnej politiky, ktorá zohráva kľúčovú úlohu pri sprostredkovaní rozhodnutí, politik a služieb smerom k občanom. Príspevok vychádza z predpokladu, že spôsob, akým štát a verejné inštitúcie komunikujú, môže významne ovplyvňovať vnímanie legitimacy, dôvery a zrozumiteľnosti verejných politik, a tým nepriamo prispievať k zmiernovaniu alebo naopak prehlbovaniu demokratického deficitu. Cieľom príspevku je analyzovať potenciál prístupov plain language a UX writingu ako nástrojov na zlepšenie komunikácie verejnej správy, najmä v digitálnom prostredí. Plain language, ako metodologický prístup zdôrazňujúci jasnosť, jednoduchosť a orientáciu na používateľa, predstavuje reakciu na tradične formalizovaný, administratívny jazyk verejnej správy. UX writing ako disciplína zameraná na tvorbu používateľsky orientovaných textov v digitálnych rozhraniach zároveň reflektuje potrebu prepájať obsah, kontext a používateľskú skúsenosť pri interakcii s elektronickými službami štátu. Teoretický rámec príspevku vychádza z konceptov demokratickej legitimacy, deliberatívnej demokracie a verejnej sféry, pričom nadväzuje na diskusiu o technokratizácii rozhodovania a vzdialenosti inštitúcií od občana. V tomto kontexte príspevok interpretuje komunikačné praktiky verejnej správy ako súčasť širšieho ekosystému verejnej politiky, v ktorom jazyk a forma komunikácie nie sú neutrálne, ale majú normatívne dôsledky. Metodologicky príspevok kombinuje konceptuálnu analýzu s prvkami aplikačného prístupu, pričom reflektuje skúsenosti z tvorby a úpravy textov elektronických služieb verejnej správy. Na základe týchto skúseností identifikuje kľúčové bariéry zrozumiteľnosti, ako sú právnický jazyk, informačné preťaženie či absencia používateľskej perspektívy, a poukazuje na možnosti ich prekonávania prostredníctvom princípov plain language a UX writingu.

Osobitná pozornosť je venovaná digitálnym platformám verejnej správy, ktoré predstavujú primárny kontakt občana so štátom. Príspevok argumentuje, že kvalita mikro textov, navigácie a informačnej architektúry má priamy dopad na schopnosť občana porozumieť svojim právam a povinnostiam, orientovať sa v životných situáciách a efektívne využívať verejné služby. Nedostatočne zrozumiteľná komunikácia môže viesť k frustrácii, nedôvere a nižšej miere participácie, čím nepriamo reprodukuje prvky demokratického deficitu. Záver príspevku poukazuje na potrebu systematického začlenenia princípov plain language a UX writingu do tvorby verejných politík a digitálnych služieb štátu. Navrhuje vnímať komunikáciu nielen ako technický alebo estetický aspekt, ale ako integrálnu súčasť demokratického vládnutia. Zlepšenie kvality komunikácie môže prispieť k posilneniu transparentnosti, zrozumiteľnosti a dôvery, a tým aj k posilneniu demokratickej legitimacy verejných inštitúcií.

Kľúčové slová: Demokratický deficit, komunikácia verejnej správy, plain language, UX writing, demokratická legitimita

Transformácia neziskového sektora na Slovensku po vstupe do Európskej únie

doc. Ing. Jana Kušnírová, PhD.

ORCID ID: 0000-0003-2198-8604

Ekonomická univerzita v Bratislave, BRATISLAVA, SLOVENSKO

Ing. Petra Langová

Ekonomická univerzita v Bratislave, BRATISLAVA, SLOVENSKO

Neziskové organizácie predstavujú významný prvok občianskej spoločnosti a zohrávajú dôležitú úlohu pri podpore občianskej participácie, poskytovaní verejnoprospešných služieb a sprostredkovaní komunikácie medzi občanmi a verejnou správou. Proces európskej integrácie a vstup Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 priniesli nové inštitucionálne a finančné podmienky, ktoré ovplyvnili fungovanie neziskového sektora. Európske verejné politiky, ako aj dostupnosť finančných nástrojov Európskej únie, vytvorili nové možnosti pre rozvoj organizácií občianskej spoločnosti, zároveň však priniesli aj nové výzvy súvisiace s projektovým financovaním, administratívnymi požiadavkami a dlhodobou udržateľnosťou organizácií. Cieľom výskumu je analyzovať vplyv vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie na fungovanie neziskových organizácií, najmä z hľadiska ich financovania, profesionalizácie a zapojenia do tvorby a implementácie verejných politík. Výskum sa zároveň zameriava na identifikáciu hlavných faktorov, ktoré ovplyvnili transformáciu neziskového sektora po roku 2004, a na analýzu výziev, ktorým organizácie občianskej spoločnosti čelia v súčasnom politickom a ekonomickom prostredí. Zámerom výskumu je prispieť k lepšiemu pochopeniu úlohy neziskových organizácií v kontexte európskej integrácie a fungovania európskych verejných politík na národnej úrovni. Výskum vychádza z predpokladu, že vstup Slovenskej republiky do Európskej únie prispel k posilneniu neziskového sektora prostredníctvom rozšírenia možností financovania z európskych fondov a grantových programov, čo viedlo k zvýšeniu profesionalizácie organizácií, rozvoju projektových aktivít a k intenzívnejšej spolupráci medzi neziskovým sektorom a verejnými inštitúciami. Zároveň sa predpokladá, že zvýšená závislosť od projektového financovania môže predstavovať riziko pre stabilitu a autonómiu organizácií občianskej spoločnosti. Metodologicky je výskum založený na kvalitatívnom prístupe. V rámci výskumu je využitá analýza sekundárnych zdrojov, najmä odborných článkov, akademických štúdií a analytických správ zameraných na fungovanie občianskej spoločnosti a

mimovládnych organizácií v slovenskom a európskom kontexte. Súčasťou metodologického postupu je aj obsahová analýza vybraných zdrojov a komparatívna analýza vývoja neziskového sektora v období pred a po vstupe Slovenska do Európskej únie. Predbežné zistenia naznačujú, že členstvo Slovenska v Európskej únii vytvorilo nové príležitosti pre rozvoj neziskových organizácií, najmä prostredníctvom prístupu k európskym finančným nástrojom a grantovým programom. Tieto zdroje prispeli k rozšíreniu projektových aktivít a k posilneniu odborných kapacít organizácií. Zároveň však výskum poukazuje na pretrvávajúce výzvy, medzi ktoré patrí najmä nestabilita financovania, administratívna náročnosť projektových schém a závislosť organizácií od externých zdrojov. Výskum tak poukazuje na ambivalentný charakter vplyvu európskej integrácie na neziskový sektor na Slovensku.

Kľúčové slová: Neziskový sektor, občianska spoločnosť, európska integrácia, Európska únia, verejné politiky, Slovenská republika.

Diskurzívne stratégie politických aktérov na Slovensku a v Maďarsku

Ing. Sára Chamillová

ORCID ID: 0009-0001-0540-6507

Ekonomická univerzita v Bratislave, BRATISLAVA, SLOVENSKO

Článok analyzuje diskurzívne stratégie politických aktérov na Slovensku a v Maďarsku, prostredníctvom ktorých je Európska únia (EÚ) rámcovaná ako zdroj ohrozenia národnej suverenity, demokratickej legitimacy a spoločenskej stability. Teoreticky vychádza z postfunkcionalistického prístupu, ktorý zdôrazňuje presun politizácie európskej integrácie z technokratickej roviny do konfliktov o identitu, suverenitu a hodnoty, a z literatúry o populistickú politickej komunikácii. Článok skúma, ako je kritika EÚ využívaná ako nástroj vnútropolitckej mobilizácie a legitimizácie moci. v Empirická časť je založená na kvalitatívnej obsahovej a diskurzívnej analýze vybraných mediálnych výstupov kľúčových politických aktérov oboch krajín. Analýza identifikuje niekoľko dominantných diskurzívnych rámcov, vrátane konštrukcie „Bruselu“ ako ideologického centra moci, naratívu politického vydierania prostredníctvom právneho štátu a eurofondov, ako aj rámca koordinovaného sprisahania medzi EÚ, domácou opozíciou a externými aktérmi. Výsledky ukazujú, že napriek odlišným politickým trajektóriám Slovenska a Maďarska existuje výrazná konvergencia v spôsobe, akým je EÚ inštrumentalizovaná v politickej komunikácii. Kritika EÚ neslúži primárne na formulovanie alternatívnej vízie európskej integrácie, ale na posilnenie domácej politickej pozície politických aktérov a prehĺbenie spoločenskej polarizácie. Článok prispieva k diskusii o politizácii EÚ v strednej Európe tým, že ukazuje, ako sa európska integrácia stáva symbolickým priestorom diskurzívneho boja o legitímnu politickú autoritu.

Kľúčové slová: Politizácia Európskej únie, demokratická legitimita, diskurzívna analýza, euroskepticizmus, populistická politická komunikácia, Slovensko, Maďarsko.

Vývoj postojov Maďarov na Slovensku k Európskej únii

doc. PhDr. Zuzana Mészárosová-Lampl, PhD

ORCID ID: 0000-0003-0124-2717

Katedra filozofie a politológie, FF UKF NITRA, SLOVENSKO

Prvého mája 2004 sa Slovenská republika stala členom Európskej únie. Existujú súhrnné publikácie o tom, ako vnímali obyvatelia integráciu pred vstupom a v neskorších obdobiach, ale nikto sa zatiaľ detailne nezameriaval na postoje maďarskej menšiny k EÚ. Hlavným cieľom prednášky je vyplniť túto medzeru a na základe empirických výskumov poukázať na vývoj týchto postojov. V prvej časti prezentácie vychádzame z údajov z obdobia 1995-2002, kedy sa podiel pro-integračného obyvateľstva zvýšil z 52% na 69%, zatiaľ čo medzi Maďarmi dosiahol 88%. Referenda v roku 2003 pred vstupom do EÚ sa však zúčastnilo iba 52,5% obyvateľov (z ktorých 92,5% podporilo vstup do EÚ). Podiel pozitívnych názorov po integrácii klesol. V druhej časti prednášky prezentujeme aktuálne postoje slovenských Maďarov na EÚ na základe výskumu z roku 2024. Vzorka, vytvorená pomocou kvótneho výberu, bola reprezentatívna podľa materinského jazyka, národnosti, pohlavia, vekových skupín, vzdelania, okresu, typu obce. Pozostávala 1 000 slovenských občanov maďarskej národnosti nad 18 rokov, žijúcich na Južnom Slovensku. Podľa výskumu má v súčasnosti polovica Maďarov pozitívny pohľad na EÚ, zatiaľ čo druhá polovica je kritická voči EÚ. V prípade opakovaného referenda by 53,5% znova podporilo vstup do Európskej únie. Spoluprácu v rámci Vyšehradskej štvorky podporuje 72,6%.

Kľúčové slová: Európska únia, slovenskí Maďari, empirické údaje, postoje k Európskej únii.

Ľudská dôstojnosť ako osobná a sociálna hodnota

doc. PhDr. Ondrej Štefaňak, PhD.

0000-0001-9362-993X

Katedra filozofie a politológie, FF UKF v NITRE, SLOVENSKO

Slovné spojenie „ľudská dôstojnosť“ je takpovediac všadeprítomné, avšak nie je ľahké ho definovať. Zvyčajne mu dávame dva rôzne významy. V prvom význame je ľudská dôstojnosť spájaná s ľudskými právami. Tvrdíme, že človek je autotelickou hodnotou (cieľom), a preto mu prislúchajú neodňateľné práva, predovšetkým osobná sloboda. V druhom význame je ľudská dôstojnosť spájaná s charakterom človeka (česť). Ako taká označuje konanie v súlade s vlastným systémom hodnôt a presvedčení, ako aj ich ochranu v situácii ohrozenia. Reflektujúc načrtnutú problematiku významná poľská filozofka a sociologička M. Ossowska uvádza, že pojem ľudskej dôstojnosti má dve základné významové obmeny. Podľa prvej sú takí, ktorí dôstojnosť majú, a takí, ktorí ju nemajú. Podľa druhej sa dôstojnosť vzťahuje na všetkých ľudí z titulu privilegovaného miesta človeka v rámci prírody. Na okraj možno poznamenať, že slovenský jazyk v prvom prípade používa skôr pojem „česť“ a v druhom ponecháva pojem „dôstojnosť“. O niečo rozvetvenejšiu typológiu ľudskej dôstojnosti navrhol A. Rodziński, ktorý rozlišuje jej tri významové obmeny (druhy): 1. Osobná dôstojnosť (dôstojnosť osoby), prislúchajúca každej ľudskej bytosti. Každý človek (pretože je človekom) má právo na prirodzenú a neodňateľnú dôstojnosť, ktorá plní funkciu objektívnej a základnej normy morálky. Každá ľudská osoba je vždy „niekto“, a nie „niečo“. V tomto zmysle je ľudská dôstojnosť univerzálnou a neodcudziteľnou hodnotou. 2. Osobnostná dôstojnosť (dôstojnosť osobnosti), vyjadrená koncentráciou ľudského konania okolo ľudského „ja“. Prejavuje sa rôznymi vlastnosťami, najmä tými, ktoré sa spájajú s morálne hodnotnými konaniami a s ľudským charakterom (v tomto zmysle hovoríme o niektorých ľuďoch, že sú to vzácne „osobnosti“, kým iným ľuďom takéto označenie odopierame). 3. Situačná dôstojnosť (dôstojnosť situácie), dotýkajúca sa subjektívneho vedomia a pocitov, ktoré súvisí s dôstojnosťou ľudskej osoby. Avšak nie všetko, čo je v rozpore s osobnou dôstojnosťou (hoci aj drasticky), zároveň porušuje situačnú dôstojnosť. Podobne platí, že nie všetko, čo narúša situačnú dôstojnosť, narúša v rovnakej miere aj osobnú dôstojnosť. V komentári k predstavenej typológii A. Rodzińského možno povedať, že druhý a tretí typ (osobnostná a situačná dôstojnosť) spolu úzko súvisia – jeden z nich poukazuje na dôstojné alebo nedôstojné konanie človeka (česť) a druhý na

dôstojnú alebo nedôstojnú situáciu človeka (stav). V načrtnutom kontexte sa v tomto príspevku zameriam „len“ na dva základné významy ľudskej dôstojnosti: osobná dôstojnosť (ontologická) a sociálna dôstojnosť (osobnostná alebo situačná). V rámci prvého významu je potrebné spomenúť niektoré z početných reflexií normatívnych vied (predovšetkým filozofie a teológie) a v rámci druhého významu niektoré z početných reflexií deskriptívnych vied (predovšetkým sociológie a psychológie). Celok prezentovaného príspevku sa skladá z dvoch častí: 1. Ľudská dôstojnosť ako osobná hodnota; 2. Ľudská dôstojnosť ako sociálna hodnota.

Kľúčové slová: Ľudská osoba, ľudská dôstojnosť, osobná dôstojnosť, osobnostná dôstojnosť, situačná dôstojnosť.

Pamäť a zabudnutie: holokaust ako konštitutívny prvok stredoeurópskej identity

doc. Viera Jakubovská, PhD.

ORCID ID: 0000-0003-4943-067X

Katedra filozofie a politológie, FF UKF v NITRE, SLOVENSKO

Príspevok sa zaoberá vzťahom medzi kolektívnou pamäťou, zabudnutím a formovaním identity v stredoeurópskom kultúrnom a historickom priestore. Cieľom je analyzovať, akým spôsobom holokaust (ako najzávažnejší zločin európskych dejín 20. storočia) spoluurčuje sebachápanie, hodnotové orientácie a kultúrne naratívy stredoeurópskych spoločností. Príspevok vychádza z hypotézy, že holokaust nie je pre stredoeurópsku identitu len vonkajším historickým faktom, ale jej vnútorným konštitutívnym prvkom. Predpokladáme, že tam, kde bola pamäť holokaustu potláčaná alebo deformovaná (najmä počas komunistických režimov), vznikli hlboké trhliny v morálnom a hodnotovom sebachápaní spoločností, ktoré sa dnes prejavujú v podobe historického revizionizmu, nacionalizmu a problematickeho vzťahu k menšinám. Z hľadiska metodológie príspevok využíva interdisciplinárny prístup kombinujúci historickú analýzu, kultúrnu komparatistiku a kritickú analýzu diskurzu. Opiera sa o teoretické rámce kolektívnej pamäti podľa Maurice Halbwachsa a Jana a Aleidy Assmannovcov, koncept postpamäti Marianne Hirschovej a analytický model kultúrnej traumy Jeffreyho Alexandra. Empirická časť príspevku pracuje s analýzou verejných diskurzov, pamätných praktík, vzdelávacích politik a kultúrnych reprezentácií holokaustu vo vybraných krajinách strednej Európy v troch historických obdobiach: po roku 1945, počas komunistickej éry a po roku 1989. Výsledky výskumu ukazujú, že vzťah stredoeurópskych spoločností k pamäti holokaustu je výrazne nerovnomerný a politicky podmienený. Kým niektoré krajiny dospeli k relatívne otvorenej konfrontácii s vlastnou spoluzodpovednosťou, iné naďalej udržiavajú naratívy kolektívnej nevinnosti alebo vic-timizácie, ktoré holokaust marginalizujú alebo instrumentalizujú. Výskum taktiež potvrdzuje, že aktívna práca s pamäťou holokaustu prostredníctvom vzdelávania, kultúry a verejného diskurzu pozitívne koreluje s demokratickou kultúrou a odolnosťou voči extrémizmu. Zabudnutie sa tak neukazuje ako neutrálny proces, ale ako politická voľba s merateľnými spoločenskými dôsledkami. Príspevok na záver konštatuje, že autentická stredoeurópska identita v 21. storočí nemôže byť budovaná bez kritickej konfrontácie s holokaustom nie z perspektívy kolektívnej viny, ale z

perspektívy kolektívnej zodpovednosti za pamäť a za hodnoty, ktoré z nej vyplývajú.

Kľúčové slová: Holokaust, kolektívna pamäť, zabudnutie, stredoeurópska identita, kultúrna trauma, postpamäť, historický diskurz, vyrovnávanie sa s minulosťou.

Mechanizmy medzigeneračného prenosu chudoby v marginalizovaných rómskych komunitách v kontexte EÚ

Mgr. Jakub Bodorík

Katedra filozofie a politológie, FF UKF v NITRE, SLOVENSKO

Medzigeneračný prenos chudoby patrí medzi kľúčové mechanizmy dlhodobej reprodukcie sociálnych nerovností. V prípade marginalizovaných rómskych komunít ide o mimoriadne pretrvávajúci jav, ktorý sa prejavuje vo viacerých oblastiach sociálneho života. Cieľom príspevku je identifikovať a systematicky skúmať hlavné mechanizmy, prostredníctvom ktorých sa chudoba prenáša z generácie na generáciu. Príspevok má charakter teoreticko-analytickej štúdie založenej na základnom výskume odbornej literatúry venovanej problematike chudoby, sociálneho vylúčenia a sociálnych nerovností. Pozornosť sa sústreďuje najmä na mechanizmy súvisiace s prístupom k vzdelaniu, uplatnením na trhu práce, priestorovou segregáciou a rodinným prostredím. Dôraz je kladený na ich vzájomné prepojenie a kumulatívny charakter. Príspevok argumentuje, že generačná chudoba nevzniká ako dôsledok jednorazového zlyhania jednotlivcov alebo politik, ale ako výsledok dlhodobého pôsobenia vzájomne sa posilňujúcich sociálnych procesov. Identifikácia týchto mechanizmov predstavuje dôležitý krok k lepšiemu porozumeniu dynamiky sociálneho vylúčenia a vytvára východisko pre ďalší výskum i odbornú diskusiu.

Kľúčové slová: Chudoba, marginalizované komunity, medzigeneračný transfer, EÚ

Momentky z konferencie

Vydanie publikácie bolo financované z projektu VEGA 2/0068/23 Podoby a mechanizmy diferenciácie a rekonfigurácie verejného a politického života. Kolektívne akcie a politické postoje.

Názov: Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie/
Conference Proceedings from International Scientific Conference: Spolu s Európskou úniou – deficit demokracie a Európska únia/Together with the European Union – the Deficit of Democracy and the European Union

Zostavovateľ: Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD., univ. docent

Vydavateľ: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra filozofie a politológie

Obálka: Mgr. Radoslava Brhlíková, PhD., univ. docent,

Recenzenti: prof. Dr. Emel Coskun, doc. Vierošlav Júda, PhD.

Prvé vydanie

Rok vydania: 2026

Rozsah: 63

Náklad: 100 ks

ISBN: 978-80-558-2388-1 (print)

978-80-558-2389-8 (online)